

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԷ.

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՕԳՈՍՏՈՍ 6, 1904

ԹԻԻ 32

ԱՐՏՈՆԱՏԷՐ

Հ. Գ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ

Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ԱՌԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամեն շաբաթ օր: Տարեկան գինն է՝ մայրաքաղաքիս եւ գաւառներու համար կանխիկ 30 դանեկան արծաթ, օտար երկիրներու համար 1 1/2 տոլար, կամ 6 շիլին, կամ 7 3/4 Ֆրանք: Մեկ բերրի գինն է 30 փարա: Ամառերբին տարեկան գինն է 6 դանեկան ամեն տեղւոյ համար: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Խմբագրութեան եւ բաժանորդագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Տր. Հ. Ս. Պարնըմ, Ամերիգան Խան, Կ. պոլիս:

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ա. Յ. ՊՈՅԱՃԵԱՆ

ՖԻՆԱՆՃԸԼԱՐ ԵՕԳՈՒՇՈՒ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՔՈՒՐՔԻՈՅ ԳՈԼԷՃ, ԱՅՆԹԱՊ

Հաստատութիւնս ունի մէկէ մինչեւ եօթը տարի տեւող դաօընթացքներ Բրիտոնէական կրօնքի, բնագիտութեան, չափագիտութեան, կենսաբանութեան, պատմութեան, իմաստասիրութեան, տնտեսագիտութեան, Օամաներէնի, Հայերէնի, Անգղիերէնի, Ֆրանսերէնի, Նոր Կտակարանի Յունարէնի եւ երաժշտութեան : Տարեթոշակն է 9 եւ 10 ոսկի Օսմ. : Յայտադիրներ կը շրջուին ձրի, երբ խնդրուին Տնօրէնութենէն :

Յառաջիկայ տարւոյ շնորհիւ Սեպ. 14ին : Բոլոր ուսանողները ներկայ գտնուելու են այդ օրը կամ այդ օրէն առաջ : Նորեկ եւ «պայմանաւ» կամ միւսանգամ քննելի ուսանողներ իրենց քննութիւններն աւարտելու են՝ դասաւանդութիւնները չսկսած :

ՃԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՌԻՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԷ.

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՕԳՈՍՏՈՍ 6, 1904

ԹԻԻ 32

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Զ. Բ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ Զ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ճափոն 553.— «Աւետարեանի Աստուածաբանութիւնը 555.— Ազգու Հարցումներ 557.— Ծնողաց Ձեռնարկ 557.— Պատմութիւն Մէյրի Ջոնսի եւ իւր Աստուածաշունչի 558.— Մանկութիւն 560.— Կրթութիւնը Պոլկարիայ Մէկ 562.— Գեղեցկութեան Սկզբունքները Բնութեան Մէկ 565.— Բաց Նամակ 567.— Գիտութիւնը Հաստատութիւն 568.— Օղի Մարգարէներ 569.— Ուղեւորութիւն Պիլիսէն կարի 570.— Գրականութիւն եւ Դպրոցներ 571.— Ազգ 572.— Քաղաքական Լուրեր 573.

ՃԱՓՈՆ

[Խմբագրական]

3.

Ճափոն կոչուած է մանկիկներու դրախտ, Հոն ապրող ամէն մարդ կը վկայէ թէ Ճափոնցի մանկիկներ եւ պզտիկ տղայք աւելի հանդարտ եւ բարի կ'ըլլան քան արեւմտեան ցեղերու զաւակները։ Մատենագիր մը կ'ըսէ թէ ասոր պատճառը մասամբ սա է որ Ճափոնական տուններու մէջ քիչ կարասի կայ, այսինքն քիչ բան՝ զոր կրնան կոտորել կամ որու դպչիլ արգելուած ըլլայ։ Ուրիշ մը կ'ըսէ թէ պատճառը թերեւս սա է որ նուազ քաջաոող են Ճափոնցի տղայք։ Ստորին դասակարգերու ընդհանուր սովորութիւնն է մանկիկները իրենց մեծ եղբայրներուն եւ քոյրերուն շալակը կապել։ Այսպէս մանկիկները անոնց հետ աեղէ տեղ կը տարուին գործի կամ խաղի առեւ։ Մ. Կիւլիք կը կարծէ թէ Ճափոնցի գործաւոր դասակարգերը պզտիկներու հանդէպ աւելի սէր կ'արտայայտեն քան արեւմուտքի նոյն դասակարգերը։ Ասոր պատճառը, հայրերուն կողմէ խօսելով, սա է որ Արեւմուտքի մէջ հայրը ցորեկն ընդհանրապէս տունէն բացակայ է խանութի կամ գործարանի մէջ աշխատելով։ հետեւապէս քիչ կը տեսնէ իր զաւակները։ Ճափոնի մէջ քիչ գործարան կայ, եւ

խանութն առհասարակ տունէն զատ չըլլար, ալ անոր մէկ մասը։ Մ. Կիւլիք կը կարծէ թէ օգտապաշտ շատ նկատումներ խանութն են Ճափոնցիներու սիրոյն հետ, այսինքն իրենց զաւակները կը սիրեն, վասն զի կը յուսան անոնց ձեռամբ խնամուիլ, երբ մեծնան անոնք։ Կ'ըսէ նաեւ, ճիշդպէս որով ծնողներ իրենց զաւակներուն թող կու տան տունէն մեկնիլ եւ ազա ամիսներով կամ նոյն իսկ տարիներով զանց կ'ընեն գրել, կամ աւոնց հետ հաղորդակցիլ, անըմբռնելի է, եթէ ծնողական սէրը իրապէս զօրաւոր ըլլար։ Ժամանակաւ մանկաստանութիւնը շատ հասարակ էր։ Այդ է որ առիթ եղաւ Մ. Իշիի որբանոց-պատուարանին հաստատման, որ միայն ծնողազուրկ տղայոց յատուկ չէ, այլ եւ ծնողներու կողմէ մերժուածներու (ընկեցիկ)։ Սակայն այդ ոճին այժմ արգելուած է եւ խստիւ կը պատժուի։ Քաղաքակրթութեան մէջ Ճափոնցիներու յառաջդիմութեամբ ալ ընականապէս ի սպառ պիտի անհետանայ։

Մարտի 3րդ օրը աղջիկներու մեծ տօն է, երբ ամէնքն ալ պաճուճապատանք կ'ընդունին իրրեւնուէր, եւ նախնեաց պաճուճապատանքներու ցու-

ցահանդէս մը տեղի կ'ունենայ : Մանչերու տօնը տեղի կ'ունենայ Մայիս 5ին , երբ ձողերու վրայ թղթէ անագին ձուկեր կը ծածանին դրօշներու նման : Գաղափարը սա է թէ ինչպէս ձուկերը գետնի վեր կը լողան հոսանքին դէմ , նոյնպէս քաջարի տղան խոչնդու պիտի յաղթէ եւ համբաւ ու հարստութիւն չահի : Տղայք իրենց յատուկ այսպիսի տօններ ունենալէ զատ ամէն տօնի եւ ուրախութեան մէջ նշանաւոր տեղեր կը գրաւեն : Անոնց սիրական զբօսանքներէն մին թուրքիկ շինել եւ թոցնել է , բան մը որու մէջ Ճափոնցիները շատ ճարտար են : Պտուտակ դարձնել ալ շատ կը սիրեն : Ճափոնցիները սովոր են մանկիկին զուլը ամիւլել , երբ եօթն օրուան կ'ըլլայ , թողնով մազի փոքրիկ խուրձ մը միայն , եւ այս գործողութիւնը կը շարունակեն մինչեւ որ տղան դպրոց երթայ : Մայրերն իրենց քմաց համեմատ կը շարժին նկատմամբ մազի այդ խուրձերուն թիւին եւ ձեւերուն : Այս գործողութեան համար գործածուած աղտոտ անձիկներուն պատճառաւ , կը կարծէ Մր . Չէյմպըրլէն , պզտիկ տղայք շատ անգամ կը տառապին զլիւռ տեսակ մը վէրքէ : Գլուխ ամիւլելու այս սովորութիւնը արեւմտեան գաղափարներու ներմուծմամբ սկսած է նուազիլ :

Որդեգրութիւնը շատ ընդհանուր է Ճափոնի մէջ : Բայց եղածը շատ անգամ չափահասներու որդեգրութիւն է : Երեւելի նկարիչ մը կամ դերասան մը կ'որդեգրէ իր ամէնէն խոստմնալից աշակերտը : Վաճառական մը իր զլխաւոր պաշտօնեան կ'որդեգրէ , որպէս զի ան անձնապէս չահագորգուի վաճառատան գործին : Պաշտօնեան այն ստեն իր Թիրոջ որդին կ'որդեգրէ : Օտարազգիի մը համար օրինապէս Ճափոնահպատակ ըլլալու միակ կերպն է Ճափոնցի մը գտնել զինք որդեգրող եւ ապա իր որդեգրեալ հօր ազգական հետ ամուսնանալ :

Ճափոնցիներու տօները շատ են : Ամանորի տօնը քանի մը օր կը տեւէ : Տօն ունին նաեւ արեւադարձներու եւ գիշերահաւասարներու ժամանակ : Արդի Միքատօին ծննդեան օրը , առաջին կայսեր , Ճիմմուի , գահակալութեան եւ մահուան տարեդարձները եւ Պուտտայական եւ Շինթօական կարգ մը տօներ զլխաւորներէն են : Տարուան վերջին տօնն այն է , երբ կիները հանգիստ կ'ընեն եւ իրենք եւ ոչ թէ այրերը ուղղութիւն կու տան գործերուն : Ճափոնցիներու սիրական զուարճութիւններն են թատրոն երթալ , ըմբշամարտութիւններու ականատես ըլլալ , երգչուհիներու եւ պարուհիներու ներկայութեամբ ոգեւորուած հացկերոյթներ ընել , որչափ երկրպագութեան նոյնչափ ալ հաճոյքի համար

տաճարներ եւ գեղատեսիլ տեղեր երթալ ու ճաշել : Կը խաղան նաեւ ճատրակ եւ ճատրակի նման ուրիշ խաղ մը (չէս) , թղթախաղ եւ արեւմտեան ուրիշ խաղեր :

Աւելի կարեւոր նիւթ մը դաստիարակութեան գործն է : Ժամանակաւ այս գործը զլխաւորապէս Պուտտայական քահանաներու ձեռքն էր եւ ուսուցումը զլխաւոր ճիւղերը այդ կրօնքին վերաբերեալ գիրքեր էին : Յետոյ Կոմիսիոնեան դասական գործերն ալ աւելցուեցան , այնպէս որ Ճափոնի մէջ ուսումը Չինականին նման էր : Բայց արդի նոր ու լուսաւորեալ վարչութեան տակ ամէն բան փոխուած է : Դպրոցական տարիքի մէջ գտնուող , այսինքն 6էն 14 տարեկան , տղայոց թիւը 1898ին 7,709,424 էր : Իսկ 1899ին վերջացող դպրոցական տարւոյն մէջ 4,276,115 աշակերտ կար դպրոցներուն մէջ , որոնց թիւն էր 28.677 : Կայս . երկու համալսարան կայ , մին ի Թոքիօ , միւսն ի Բիոթօ եւ այն տարին 2,560 ուսանող ունէին : Երկուքն ալ գոյէճներ ունին օրէնսգիտութեան , բժշկութեան , գիտութեան , ճարտարագիտութեան : Իսկ Թոքիօինը գրականութեան եւ երկրագործութեան գոյէճներ ալ ունի : Համալսարանները Կառավարութեանէն կը հօգացուին , ինչպէս մասամբ ալ միւս դպրոցներուն մեծամասնութիւնը , դրամին մնացեալ մասն ալ կը հայթայթուի տեղային տուրքով : Համալսարաններուն մէջ Ճափոնցի եւ օտարազգի դասախօսներ կան : Օտարազգի ուսուցիչներուն մեծամասնութիւնը Գերմանացի կամ Անգղիացի է : Վարժապետանոց մը կայ ուսուցիչներու համար , եւ ուրիշ մը ուսուցչուհիներու համար : Կայ նաեւ առեւտրական բարձր վարժարան մը , նաւային եւ զինուորական տեղեւորներ , գեղարուեստից վարժարան մը եւ կոյրերու եւ խուլ համբերու վարժարաններ : Կառավարական այս հաստատութիւններէն զատ անհատական բաղմաթիւ մեծ գոյէճներ կան : Միոյն տնօրէնն է Մ . Ֆուքուցաւա , որ կը հրատարակէ նաեւ Ժողովրդային լրագիր մը եւ Ճափոնի ամէնէն ազդեցիկ մարգերէն է : Ուրիշ գոյէճ մը Բիոթօի Տօչիշանն է , որ Ամերիկեան Պորտի միախնարութեան հետ կապակցութիւն ունի եւ Բրիտոննէական համալսարանի մը աստիճանին հասուցուած է : Իր հիմնադիրը Մր . Նիսիմա արդի Ճափոնի ամէնէն չահեկան եւ ձեռնհաս մարդոցմէն էր : Ամերիկայի մէջ կրթութեան ինքը եւ Ճափոն վերադարձաւ իր Ժողովրդին իմացական եւ հօգեւոր բարձրացման նախաձեռն համակուած : Կանուխ զոհ եղաւ ուսականութեան կամ հիւծախտի : Անցեալ տարի Տօչիշա 362 աշա

կերտ ունէր, Գոպէի աղջկանց գոլէճն ալ որ նոյն Պօրտին կը վերաբերի՝ 170 աշակերտուհի։ Այս դպրոցներուն մէջ կ'ուսուցուէին արդի գիտութեան բոլոր ճիւղերը, եւ վերջին տարիներս բարձրագոյն ճիւղերն աւանդուեցան Անգղիերէնի միջոցով, ինչպէս կ'ըլլայ Բոպէրթ Գոլէճի եւ այս երկրի կրթական ուրիշ կարգ մը հաստատութիւններու մէջ։ Անգղիերէն լեզուն առեւտրական գլխաւոր քաղաքներու մէջ շատ գործածական է կրթութեան մարդոց մէջ, ինչպէս Ֆրանսերէնը այս երկրին մէջ։ Եւ ճափոնցի շատ երիտասարդներ օտար երկիր գացած են կրթութիւն ստանալու համար։ Վեց տարի առաջ, երբ Ամերիկա էինք, Եէյլ Համալսարանի ամառվերջի հանդէսին ներկայ եղանք եւ ճաշեցինք հինգ վեց ճափոնցի ուսանող պահող տիկնոջ մը լոտն մէջ։ Անոնք առ հասարակ խելացի ուսանողներ են ժիւր մաքի տէր եւ կը սիրեն զբաղիլ փիլիսոփայական կամ գիտական դժուարին հարցերով։

Բնական է կրթական գործին հետ զուգորդել ճափոնի մէջ լոյս տեսնող հրատարակութիւնները, վասն զի ժողովրդի մը երկու կրթիչներն են դպրոց եւ մամուլ։ Մեր ձեռք գտնուած նորագոյն վիճակագրութիւնները 1898ի գործ են, երբ ճափոնի մէջ 33 գրատուն կար 522.004 հատորով։ Նոյն տարին հրատարակուեցան տարբեր տեսակէ 20.814 գիրք, եւ 829 պարբերաթերթ — ամսաթերթ, չաբաթաթերթ եւ օրաթերթ։ Պարբերաթերթերէն տպուեցան 464 միլիոն օրինակ։ 1890ին պարբերաթերթերու թիւը 648 էր, որ 181ի յաւելում մը կը ցուցնէ ութ տարուան մէջ։ Թերթերը կը տպուին «գրաւոր լեզու» կոչուած բարբառով, որ թէ՛ քերականօրէն եւ թէ՛ բառադիտօրէն շատ կը տարբերի խօսակցութեան հասարակ լեզուէն։ Ճափոնցիները արեւելցի ուրիշ ժողովուրդներու նման կ'զգան թէ սովորական կեանքի լեզուն յարմար չէ գրականութեան։ Երբ իրենց գրական ճաշակը զարգանայ, պիտի սորվին թէ ուղիղ խօսակցութեան լեզուն, այսինքն սովորական կեանքի մէջ կրթեալ մարդոց մէջ գործածուող լեզուն, գրականութեան ամէնէն յարմար լեզուն է եւ թէ անկէ անդին անցնող ոեւէ բարբառ բռնադրօսիկ է եւ անբնական։

Ճափոնցիներէն նշանագիրները մասամբ Ձինացիներու գործածածներն են, որոնց մէջ ամէն նշանագիր՝ բառ մը կը ներկայացնէ, մասամբ ալ ճափոնական հեգարան մը կամ մանաւանդ երկու, վասն զի երկու հեգարան կայ, երկուքն ալ գործածական։ Ասոնք հեգարան կը կոչուին, վասն զի

նշանագիրները վանկեր կը ներկայացնեն եւ ոչ թէ գիրեր։ Ասոր հետեւանքն է, ըստ Մր. Չէյմպըրլէնի, «գրելու ամէնէն բազմակնճիռ եւ անստոյգ դրութիւնը, որու ներքեւ հեծեց երեք խեղճ մարդկութիւնը»։ Սակայն ճափոնցի գրողներ, կ'ըսէ ան, իրենց լեզուն այնպէս կը գրեն որ երեւոյթը շատ գեղեցիկ է։ Զարմանալի պիտի չըլլայ, եթէ ճափոնցիներն ի վերջոյ Հռոմէական տառերն ընդունին։ Մենք կը կարծենք թէ արդէն իսկ թերթ մը կը հրատարակուի ճափոնի մէջ ճափոնցիներէն լեզուով եւ Հռոմէական տառերով։

«ԱԻԵՏԱՐԵՐ»Ի ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Յ. Գ. Գ.)

Ժամանակէ մը ի վեր Աւետիքեցի աստուածաբանութիւնը քննադատութեան առարկայ եղած է, եւ խնդրին վրայ բաց ի Բէրալի, Աբելի եւ ուրիշ թերթերու մէջ գրուելէ, Իւլթանիոյ Նահանգալին Հոգեւոր Ժողովին մէջ ալ խօսուած է, եւ աստիճան մը ջերմ վիճաբանութիւններ տեղի ունեցած են։

Աւետիքեցի սկզբամբ կրօնական եւ հոգեւոր թերթ մըն է։ Ուստի հարկաւ պիտի ունենայ իր ուրոյն աստուածաբանութիւնը։ Ժողովրդի մը ուսուցումը կրօնական եւ հոգեւոր վարդապետութիւնները կը հիմնուին կարգ մը հայեցողութիւններու վրայ, եւ կրօնային հայեցողութիւնները աստուածաբանութիւն կը կոչուին։ Արդ, Աւետիքեցի եւս իր ընթերցողներուն կրօնական եւ հոգեւոր իրերու մէջ առաջնորդելու պաշտօնն ստանձնած է, ուրեմն պարտի ունենալ իրեն յատուկ աստուածաբանական դրութիւն մը։ Ուստի աստուածաբանական խնդիրները Մարգուանի, Մարալի եւ խորհրդի Աստուածաբանական Ճեմարաններուն թողելու նկատմամբ Աւետիքեցի ուղղուած խրատներուն ոչ պէտք եւ ոչ պատշաճութիւն կը տեսնենք։ Աւետիքեցի իր սկզբունքին եւ դրութեան բերմամբ ստիպուած է աստուածաբանական խնդիրներ յուզել։

Բայց թէ Աւետիքեցի խմբագրութիւնը սոյնօրինակ խնդիրներ յուզելու կարողութիւն կամ ձեռնհասութիւն ունի՝ կամ ոչ, եւ կամ իր այս պարտականութիւնը արժանապէս կը կատարէ՝ թէ ոչ, ուրիշ խնդիր է։

Աւետիքեցի հանրութեան համար հրատարակող թերթ մըն է։ Ուրեմն անոր մէջ յայտնուած կամ խօսուած գաղափարները կամ վարդապետութիւնները քննադատելու արտօնեալ է ով որ կ'ուզէ։ Ով որ ուզէ՝ անոր մէջ արտայայտուած ոեւէ դա-

ղափար կրնայ իր ուզած կերպով քննել քննադատել : Ուրիշ խնդիր է թէ ըսածը բանաւոր է կամ ոչ : Բայց կ'ականկալուի որ առարկողը, քննադատողը լաւ հասկնայ խնդիրը որուն վրայ կը խօսի : Վերաբոյժի մը կատարած գործողութեան նկատմամբ ոեւէ տեսնող կրնայ գաղափար յայտնել, բայց որպէս զի յայտնած գաղափարը կշիռ ունենայ, կարեւորագոյն պայման է այդ անձին հմուտ ըլլալը վերաբուժական գիտութեան : Աւեֆէրի աստուածաբանութիւնը քննադատելու ազատ է ոեւէ ոք : Սակայն որպէս զի այսպիսի անձի մը գաղափարը կշիռ եւ կարեւորութիւն ունենայ, ան պէտք է որ աստուածաբանութեան ալ փոքր ի շատէ տեղեկութիւն ունենայ : Եթէ բժիշկ մը հանձարեղ եւ փաստաբան մը պերճախօս ըլլալուն համար կը խորհի թէ աստուածաբանութեան նկատմամբ կամ աստուածաբանական խնդիրներու վրայ վճիռներ արձակելու իրաւունք ունի, անհեթեթ յաւակնութիւն կ'ընէ : Մարդ պէտք է որ տեղեկ ըլլայ նիւթին կամ խնդրին որուն վրայ կը խօսի :

Դարձեալ, մարդ պէտք է որ քննած ըլլայ խնդիրը որու վրայ կը խօսի : Երբ հարցուցինք բարեկամի մը, որ լրագրի մը մէջ ամբաստանած էր Աւեֆէրը՝ ըսելով թէ անիկա Միադաւանութեան միտում կը ցուցնէ, թէ քննադատած յօդուածը կարդացած է, «Ոչ, այլ երբ բարեկամ մը ինծի ըսաւ թէ Աւեֆէր Միադաւանութիւն կը քարոզէ, ես ալ շատ դժգոհելով գրեցի այն յօդուածը», պատասխանեց : Այսօրինակ քննադատութիւնը կարեւորութիւն չունի, մինչեւ իսկ եթէ աստուածաբանէ մը գրուած ըլլայ :

Աւեֆէր որովհետեւ ի մասնաւորի Բողոքականութեան եւ միսիոնարաց գաղափարները կը ներկայացնէ, յոյժ բնական է որ հանրութեան նամանակաւ մեր քարոզիչներուն եւ միսիոնարներուն նախանձաւոր ուշադրութեան առարկայ ըլլայ : Եւ այնինչ սխալ ընթացքի մը հետեւի, հարկ է զանիկա ուղիղ ճամբու հրաւիրել : Ուստի այս առթիւ Աւեֆէրի այսքան քննադատութիւններու նշաւակ ըլլալը յոյժ ճահաւոր է : Ըսել է թէ Աւեֆէրի ընթերցողները զանիկա կը սիրեն եւ անոր պատիւը կը մտածեն, եւ անիկա այնպիսի բարեկամներ ունի որ երբ անոր սխալիլը տեսնեն՝ պատրաստ են զանիկա ուղղութեան հրաւիրել : Այս առթիւ կը շնորհաւորենք Աւեֆէրը :

Բայց թէ այսքան աղմուկի պէտք եւ պատշաճութիւն կ'ա՞ր, այդ ուրիշ խնդիր է :

Երբ ի նկատ կ'առնենք Աւեֆէրը քննադատող մեր բարեկամներուն խօսքերը, զանոնք երեք կարգի

բաժնուած կը գտնենք . (ա) Ըստ ոմանց, Աւեֆէր անապարած է հրատարակել ժամանակէն առաջ աստուածաբանական խնդիրներ, գործնք հանրութիւնը տակաւին կարող չէ մարտել : Այս բարեկամները չեն պնդեր թէ արտայայտուած գաղափարները ուղղափառ չեն, այլ՝ իրենց կարծեօք ժամանակէն առաջ հրատարակուած են : Ասոնց չեչտած կէտը ընդունելի է : Ուսուցիչ մը իր գաղափարները աստիճան աստիճան պարտի սորվեցնել իր աշակերտներուն : Բայց ո՞վ պիտի սահմանէ ժամանակը, երբ պէտք է աշակերտներուն յայտնել հաղորդելու գաղափարները : Այս մասին բարեկամներ կրնան թելադրութիւններ ընել, բայց այն սահմանը որոշել միշտ ուսուցչին իմաստութեան կը պատկանի : Աւեֆէր ուսուցիչ մըն է . ուսուցիչ մը՝ որ 50 տարիներէ հետէ մեր ժողովուրդը առաջնորդած է : Արդ, անոր բարեկամները ուսուցանելու եղանակի մասին շատ բաներ կրնան թելադրել անոր, բայց աւելի աղէկ կ'ըլլայ այն փորձառու ուսուցչին յանձնել որ աւանդէ իր ուզած դասերը իրեն վայելուչ դատած ժամանակը եւ պատշաճ համարած ոճով : (բ) Աւեֆէրը քննադատողներէն ոմանք ալ կարծեցին թէ անիկա ինչ ինչ կէտերու մէջ անուղիղ գաղափարներ յայտնած է, եւ հրապարակաւ ըրին իրենց առարկութիւնները : Օրինակի համար, ոմանք կարծեցին թէ Քրիստոսի քառութեան նկատմամբ արտայայտուած «բարոյական» հայեացքը սխալ է : Խմբագիրը պատասխանեց ասոր : Այդ պատասխանը այդ անձերը գոհացուց թէ ոչ, ուրիշ խնդիր է : Բայց հոն ուղղափառութեան եւ հերետիկոսութեան խնդիր չկար : Աստուածաբանութեան տեղեկ անձեր գիտեն թէ Քրիստոսի քառութեան նկատմամբ զանազան հայեացքներ գտնուած են ուղղափառ եկեղեցիին մէջ . եւ ասիկա անոնցմէ մէկն է : Եւ այս պատճառաւ այն առարկութիւնը ընող բարեկամները այդ պատասխանին վրայ լռեցին եւ խնդիրը վերջացաւ : Ուրիշ բարեկամներ ալ վշտանալով որ Աւեֆէրի մէջ Միադաւաններու հանդէպ թոյլատու եւ ներողամիտ գաղափար կը յայտնուի, կասկածեցան թէ մի գուցէ Աւեֆէր Միադաւանութեան հակում ունենայ : Աւեֆէր իր բարեկամներուն սոյն կասկածը փարատելու համար ըստ կարի ամենապարզ լեզուով հրատարակեց եւ չեչտեց թէ կը հաւատայ թէ Յիսուս Քրիստոս Աստուած է : Խնդրին վրայ անաչառապէս եւ պարզմտօրէն նայողներ անտարակոյս համոզուեցան այս պատասխաններէն եւ իրենց կասկածները փարատեցան : Այս մասին տա-

կաւին իրենց մտքերուն մէջ տարակոյս ունեցողներու հետ, որովհետեւ Աւետիքեի պարզ եւ կտրուկ խօսքերուն չհաւատալու աստիճան կասկածոտ անձինք են, աւելի հակաճառութեան մտնել արժան չէ։ Ոմանք ալ ըսին թէ պէտք չեն տեսներ ճառելու հանդերձեալ իրերու նման վերացական խնդիրներու վրայ։ Այսպիսիներ գիտնալու են թէ Աւետիքեի մէջ յուզուած այն եւ նման նիւթեր մեր եկեղեցիներէն շատին համար կարեւորութիւն եւ այժմէութիւն ունեցող խնդիրներ են։ (գ) Աւետիքեի լինելու քննադատող բարեկամներէն ոմանք ալ, առանց մասնաւոր խնդիր մը յառաջ բերելու, միայն ընդհանուր ասացուածներով կը շատանան, ըսելով թէ «Աւետիքեի փոխեց իր ուղղութիւնը», «հանրութիւնը մոլորութեան կ'առաջնորդէ», եւն.։ Երբ Բիւթանական Նահանգային Հոգեւոր Ժողովին մէջ այս խնդիրը յուզուեցաւ, մենք կարող չեղանք ներկայ գտնուիլ։ Բայց մեր հասկցածին նայելով ժամեր տեւող հակաճառութեան միջոցին ըսուած չէ թէ Աւետիքեի սա վարդապետութիւնը կը սորվեցնէ, եւ այս վարդապետութիւն սա նկատումով սխալ է։ Ըսել թէ «Աւետիքեի միտեալ է բարձրագոյն քննադատութեան, Բարեշրջութեան վարկածին», եւն.։ յոյժ ընդհանուր եւ անկարեւոր խօսքեր են։ Այս խօսքերը ըսողները գիտեն բարձրագոյն քննադատութեան եւ Բարեշրջութեան վարկածին նշանակութիւնը. գիտեն թէ անոնց մէջ կը գտնուին կէտեր որոնք ճշմարիտ եւ ապացուցուած են, եւ կը գտնուին կէտեր որոնք տակաւին ապացուցուած չեն, եւ թէ անոնք ինչէ՛ կը բաղկանան։ Եւ կըրնան ցուցնել թէ Աւետիքեի կացութիւնը ինչ է այս նկատմամբ, եւ ինչ է անոր սխալը։ Մինչեւ որ ասոնց վրայ որոշ բաներ չըօտին, այս բարեկամներուն ամբաստանութիւնները անիմաստ են եւ անկարեւոր։

Կը կարծենք թէ յանուն Աւետիքեի հետագայ կէտերը թուելու արտօնութիւն կրնայ տրուիլ մեզի։

1. Աւետիքեի չեղած չէ ուղղափառ վարդապետութենէն եւ ոչ Միադաւան կամ հերետիկոս եղած է, ոչ ալ անոնց միտում ունեցած է։ Զայս կը պնդենք աներկեւան համարձակութեամբ։

2. Աւետիքեի ցարդ ուղղափառ վարդապետութեան մէջ պահպանողական գտնուած է, միանգամայն կը խրախուսէ կրօնքի յառաջդիմական գաղափարները ցորձան ասոնք ապացուցուած են, եւ իր այս ընթացքը պիտի չարունակէ նաեւ այսուհետեւ։

3. Ուսուցչի մը նման նախանձաւոր է ամէնէն բանաւոր եւ ամէնէն վստահելի դրութեան, բայց դիտնալով թէ, ըստ որում մարդ, զերծ չէ թե-

րութիւններէ, բարեկամներուն թելադրութիւնները չնորհալալութեամբ ընդունելու, անոնց քննադատութիւններուն կատարեալ երկայնմտութեամբ լսելու եւ անոնցմէ օգուտ քաղելու պատրաստ է։

ՀՈԳԵԻՈՐ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԱԶԴՈՒ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Ճշմարիտ բարոյագիտութեան մեծ գործն է խիղճը արթուն պահել։ Ուրիշներու հետ հպման ամէն կէտի վրայ մենք մեզի ուղղելու ենք հետեւեալներու նման ազդու հարցումներ։

Կ'ուզէ՞ք ըլլալ դերձակը կամ լուացարարութիւն, որու հաշիւը դեռ չէք մաքրած։

Կ'ուզէ՞ք ըլլալ յաճախորդը, որու կը վաճառէք սա խառնուրդ կամ ստորին ապրանքը։

Կ'ուզէ՞ք ըլլալ գործատէրը, որու ժամանակը, գործիքները եւ ատաղձը ի զուր կը գործածէք ամէն առիթով որ կրնաք խոյս տալ կատարելէ այն գործերը, որոնց համար թույլ կը վճարէ ձեզի։

Կ'ուզէ՞ք ըլլալ վաճառորդը կամ վաճառորդութիւն այն վաճառատան, ուր արտակարգ շահաբաժին կը բաղէք՝ առևտրական հրապարակին պահանջածէն աւելի ծանր պայմաններ դնելով։

Կ'ուզէ՞ք ըլլալ գործաւոր կամ գործաւորութիւն այն շաքարածեղով զոր կը վճարէք եւ աշխատութեան այն պայմաններով զորոնք կը դնէք։

Կ'ուզէ՞ք ըլլալ առևտրական այն մրցակիցը. զոր իր ունեցած քիչէն կը զրկէք՝ կործանարար առժամայ մրցման գործածելով ձեր աւելի մեծ հարստութիւնը։

Ք

ԾՆՈՂԱՑ ԶՀԵՏԵԻԼ

Հայր եւ մայր իրենց ամբողջ կեանքին մէջ հաւատարիմ եղած էին եկեղեցիին, անոր հոգերը կրած եւ ներքին ու արտաքին առա-

քելութեան գործին նպաստած, աւետարանի գործին զարգացման համար աղօթած ու աշխատած, իրենց օրով սիւներ եղած, և ոչ մէկ ծառայութիւն խնայած: Սակայն բան մը զանց էին ըրած: Իրենց եկեղեցասիրութիւնը չէին փոխանցած իրենց զաւակներուն: Չէին գիտցած թէ մեծագոյն ծառայութիւնը զոր կրնային իրենց սիրելի եկեղեցիին մատուցանել՝ պիտի ըլլար իրենց զաւակները կրթել, որպէս զի յառաջ վարեն եկեղեցիին գործը զոր իրենք պիտի հարկադրուին թողուլ: Քանզի հոգևոր սիւներու մնայուն յաջորդութիւն անկարելի է առանց վերարկուն նոր ուսերու վրայ ձգելու այս լուրջ աշխատութեան:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԹՐԻ ՃՈՆՍԻ ԵՒ ԻՒՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՁԻՆ

ԳԼ. Գ

Լոյսի բալ

Ով խաւարի մէջ նստող, որ վասն լուսոյ թափառիս, Ձիք քեզ ալեւս խորխափել, կ'անցնին խաւարք գիշերուան, Լոյս տեսնելու փափաքող հոգիք ուրախ թող ըլլան:

Երկու տարի անցած էր Տիկին Իվընսի այցելութենէն հետէ, զոր նախընթաց գլխուն մէջ յիշած եմք. եւ դեռ փոքրիկն Մէյրիի աղօթքը անպատասխան մնացած կը թուէր: Նա աւելի հասուն ժողով համապատասխան ժողովեամբ եւ համբերութեամբ իւր օրական գործերով կ'ըզադէր եւ իւր մայրը շատ բաներու մէջ նորա օգնութենէն կախում ունէր: Այժմ Մէյրի շատ ժամանակ չունէր տեսիլքի, եւ թէպէտ Քատէր Իտրիս դեռ այն տեղն էր, որու հետ կը զուգորդէր ինք Սուրբ Գրոց տեսարաններն ու պատկերները, սակայն նուազ պատենութիւն ունէր իւր ամենօրեայ պարտականութիւններէն տարբեր բաներու: Այսու ամենայնիւ ամէն ժողովներու շարունակ իւր մօր հետ ներկայ ըլլալով՝ յաւէտ ժողովողեան քան իւր հասակի աղայոց հետ կ'ընտանեանար. եւ երթալով ծանրաբարոյ եւ ջերմեռանդ չափահաս մը եղած էր: Ուստի եւ հինօրեայ աղջիկ պիտի կոչուէր եթէ հին եւ նոր սովորութեանց տեղեակ չըլլանակի մը մէջ գտնուէր: Աս ժամանակներն էր որ Յակոբ Ճոնս իրկուն մը տուն եկաւ Ապէրճինոյինէ,

որ Լէնֆէնճէլէ երկու մղոն հեռի գիւղ մըն է, ուր տարեր էր բուրդէ կտանները, զորս ինքը եւ Մօլի գործեր էին անցեալ ամիսներն:

Յակոբ օրուան մեծ մասը բացակայ եղած էր, բայց յոգնած չէր երեւեր: Աչքերն պայծառ էին եւ շրթունքը քաղցրաժպիտ, երբ ներս մտաւ ու վառարանին անկիւնը իւր սովորական տեղը նստաւ:

Մէյրի, որ իւր հօր գէմքին փոփոխութիւնը նկատելու փորձառութիւնն ունէր, մօտեցաւ երեսն ի վեր նայելով իւր սրտտես աչքին եւ ըսաւ, «Ի՞նչ կայ, հայր. ուրախալի բան մը պատահած է քեզ, եթէ ոչ՝ այդպէս զուարթ չէիր երեւեր»:

«Ի՞նչ սրամիտ աղջիկ մըն է», ըսաւ հայրը՝ գիրկն առնելով իւր դուստրը, «այնպէս հանճարեղ՝ որ կրնայ գուշակել իւր հօրն ըսելիքը»:

«Հայր, բան մը կայ ինձ նպատաւոր», հարցուց Մէյրի փայփայելով նորա երեսներն զգուշօք: «Այո, զաւակս, ունիմ լուր քեզ եւ մեզ ուրախալի» «Ո՛հ, ի՞նչ է արդեօք», մրմնջեց Մէյրի անհամբեր հառաչանքով:

«Ի՞նչ է, հայր», հարցուց Տիկին Ճոնս, «երկուքս ալ կ'ուզենք իմանալ»:

«Շատ լաւ», պատասխանեց Յակոբ. «չէիր փափաքեր, սիրելիս, որ մեր փոքրիկ դուստրը ուսեալ աղջիկ մը ըլլար քան զմեզ՝ լաւ կարգալ, դրել, հաշուել եւ այլ բաներ ուսանելով»:

«Ո՛հ, հայր», գոչեց Մէյրի վեր ցատկելով հօրը գիրկէն եւ անձկանօք սպասելով լսել՝ ձեռքերը սերտիւ իրար սեղմած:

Յակոբ վայրկեան մը լռիկ նայելով ըսաւ մեղմիկ. «Այո, զաւակս, դպրոց մը պիտի բացուի յԱպէրճինոյին եւ վարժապետ մը ընտրուած է: Ուստի իմ փոքրիկ Մէյրիս, որ յանձն առած է արդէն երկու մղոն տեղ քալել, պիտի երթայ եւ ուսանի, այնպէս չէ՞»:

«Ո՛հ, հայրս», դարձեալ գոչեց Մէյրի:

«Բարի. քանի՞ անգամ պիտի լսեմ, Ո՛հ, հայրս. կարծեմ ուրախ էք, աղջիկս, այնպէս չէ՞», ըսաւ Յակոբ ուրախանալով:

«Ուրախ, հայր, բոլոր սրտովս. վասն զի պիտի ուսանիմ Սուրբ Գրքը կտրդալ», պատասխանեց Մէյրի ցնծալից գոհութեամբ, բայց ցած ձայնով: Սակայն նոյն ժամուն իւր ուրախ գէմքին վրայ տրտմութեան ստուեր մը եկաւ եւ «Մայր, գուցէ դու պիտի չկրնաս ըլլալ առանց ինձի»:

«Այո, աղջիկս, պիտի կրնամ», պատասխանեց մայրս. «Երբեք դժուար է ինձ ըլլալ առանց քու աջակցութեանդ: Բայց քու օգտիդ համար, զաւակս, ես պատրաստ եմ ալ աւելի դժուարին բաներու»:

«Սիրուն բարի մայրիկս» աղաղակեց Մէյրի փարելով իւր մօրը եւ համբուրելով զնա, «ես չեմ ուզեր որ դու չափազանց աշխատեալ եւ յոգնիս։ Ես պիտի ջանամ մէկ երկու ժամ կանուխ ելլել դպրոց երթալէս առաջ ու կրցածս ընել»։ Յայնժամ նստելով ուրախութեամբ կրկին իւր գործին երգ մը երգեց առ Աստուած չնորհակալութեան, որ լսել էր իւր աղօթքն ու ճամբայ բացեր էր իրեն ուսանելու, որ չմնար խաւարի մէջ։ Ապա Յակոբ շարունակեց ըսելով,

«Ես անձամբ դացի տեսնել դպրոցը, որ պիտի վարձուէր։ Եւ հոն ո՛վ դայ, աղէկ։ Պէյլացի Մր. Զարս, զորմէ լսած էի յառաջ բայց տեսած չէի։ Շատ ուրախ եղայ որ աչքերս տեսան զինք»։

«Ո՛ւմ կը նմանէր, Յակոբ» հարցուց Մոլի։

«Ես նորա կենդանագիրը հանելու մօտը չդիտեցի զնա, Մոլի» պատասխանեց Յակոբ։ «միայն այսչափ կրնամ ըսել որ իւր 40-50 տարեկան մարդ մըն էր, դեղեցիկ լայն ճակատով, որ չէր ցուցներ թէ ցած խորհուրդներու տէր ոմն էր ան, այլ լաւագոյն բաներու վրայ խորհող եւ կատարելու իսկ մտադիր։ Նորա դէմքէն բան մը չնկատուիր մինչեւ որ ժպտիկամ ծիծաղի։ Երբ ժպտիկամ խնդայ, յայնժամ արեւուն ճաճանչին նման սրտիդ կը թափանցէ եւ կը տաքցնէ զքեզ։ Երբ ես տեսայ եւ լսեցի նորա խօսքերը, կարող եղայ հասկնալ թէ ո՛րչափ բարեւէր անձ մըն է։ Կ'իմանամ թէ նա միշտ աստ եւ անդ կը շրջի դպրոցներ բանալու աղքատաց համար, որք տգիտութեան մէջ կ'ապրին»։

«Ինձ նման» մրմնջեց Մէյրի մեղմով։

«Ո՛վ պիտի ըլլայ դաստառուն այդ դպրոցին» հարցուց Մոլի։

«Լսեցի որ» պատասխանեց Յակոբ, «շոն էլիս էր անունը, բարի եւ գործին յարմար մէկը, կ'ըսեն։ Կը յուսամ թէ փորձն ալ պիտի ցուցնէ»։

«Շուտով պիտի բացուի՞ դպրոցը» հարցուց իր կինը։

«Կարծեմ, երեք շաբաթէն» պատասխանեց Յակոբ։ «Իսկ այժմ, Մէյրի, աղջիկս, եթէ մեր ընթերիքն ալ այդ դպրոցին չափ կարեւոր կը ճանչես, կրնաս ասոր վրայ ալ խորհիլ եւ քիչ մը պատրաստութիւն տեսնել, քանզի կէսօրէն ի վեր դեռ ճաշ ըրած չեմ»։

Մէյրի այնչափ կ'արտորար իւր տղայական անհամբերութեամբ որ երեք շաբաթն երեք ամիսէն ալ աւելի եկաւ իրեն։ Եւ չիտակը ըսելով այս միջոցիս իւր ընտանեկան գործերն ալ այնչափ ուրախութեամբ եւ ճշտիւ չէր կատարեր ինչպէս առաջ, իւր խորհուրդները դպրոցին վաղած ըլլալով

եւ իւր սիրտը տալով անոր՝ որով անոր այնչափ եռանդով կ'ապասէր։

«Եթէ այսպէս պիտի ըլլայ» ըսաւ Մոլի իրկուն մը իւր էրկանը, «չաւ եւս պիտի ըլլար որ ընաւ դպրոցի խորհուրդ ծագած չըլլար։ Աղջկան դուխը այնչափ լեցուած է որ երազատեսի նման է։ Հապա դպրոցն սկսուելէն ետքը ինչ պիտի ըլլայ, չեմ գիտեր»։

«Մի խռովիր, կին» պատասխանեց Յակոբ ժպտելով, «ամէն բան ուղիղ է։ Դու չե՞ս տեսներ անոր զբաղեալ փոքրիկ ուղեղին երթալով աճելն ու այժմեան փոփոխութիւնը որ զամենայն ինչ անձկանօք կ'ընէ։ Բայց պիտի տեսնես որ, երբ դպրոց երթալ սկսի, իւր տանը գործին ալ ուղղութեամբ հոգ պիտի տանի։ Նա դեռ տասը տարեկան է, Մոլի, ու ես չեմ ցաւիր տեսնելով որ տղայական խանդ կայ իւր մէջ»։

Մէյրիի երկար երեւցած շաբաթները վերջապէս անցան, եւ սկսաւ նա երթալ դպրոց, իւր կենաց նոր թուական մը ընելով զայս։ Եւ կարի իմն քաղցեալ եւ ծարաւի ըլլալով գիտութեան, յոյժ ուրախալի եղան իրեն իւր դասերը։ Այլ տղայաց ձանձրալի սեպուածը իրեն բերկրալի էր, եւ այնչափ մեծ էր եռանդը, որ գրեթէ միշտ գլուխն էր իւր դասին ու քիչ ժամանակէն սկսաւ կարդալ ու գրել։

Ուսուցիչը, որ սուր աչքով կը դիտէր իւր սանուց ընաւորութիւններն ու տաղանդները, վաղ նշմարեց Մէյրիի մասնաւոր ձիրքերն եւ քաջալերեց զնա յառաջ երթալ իւր ուսմանց մէջ։ Եւ փոքրիկ աղջիկն իր անխոնջ ջանիւք եւ ուշադրութեամբ կը վարձատրէր իւր ուսուցչին բարեարուածութիւնը։ Ոչ ալ մտքին զարգացման հետ սիրտը կը ցրտանար կամ գործնական զօրութիւնները կը պահէին։ Մոլի շոնս այժմ չէր գտներ պակասութիւն Մէյրիի վրայ իւր տնական պարտուց մէջ։ Նա կանուխ կ'ելլէր ու կը կատարէր իւր գործը նախաճաշէն առաջ, եւ կէսօրին դպրոցէն տուն եկած ատենը դարձեալ կ'օգնէր իւր մօրը, միայն թէ յաջորդ դասը պատրաստելու միջոցը չկորուսանելով։ Դպրոցին մէջ ալ ամէնուն սիրելին էր, եւ իւր ընկերք ընաւ չէին նախանձեր իրեն, հաւանօրէն իւր աղնիւ բնութիւնն ու այլոց օգնելու քաղցրութիւնը հաճոյ ըլլալով իրենց։

Աստու մը փոքրիկ աղջկան մը ցաւագին աղաղակը լսուեցաւ դպրոց եկած ատենը, եւ հարցուելով իմացուեցաւ որ ճամբան մեծ չուն մը յափշտակեր էր ձեռքէն անոր թղթէ պարկը ճաշի, զոր պիտի ուտէր կէսօրին։ Եւ այսպէս անօթի պիտի մնար այն օրը։

Աշակերտներէն ոմանք խնդացին տղին անհոգութեանը վրայ եւ ոմանք ալ երկչոտ կոչեցին զնա թէ ինչո՞ւ չանը բերնէն չէ կարողացեր առնուլ : Իսկ Մէյրի գթալով աղջկանը վրայ՝ բան մը չչնչեց ականջէն, եւ սրբելով աչքերն՝ համարուեց կարմրած այտերը, եւ յայնժամ տղեկը ուրախացաւ ու երջանիկ էր :

Երբ ճաշի ժամն եկաւ, Մէյրի եւ այն փոքրիկն ի միասին նստան, եւ Մէյրի իւր ճաշին մեծ մասը անոր կերցուց : Միւս աշակերտք տեսնելով զայս՝ հարկաւ ամչցան որ բաց ի Մէյրիէն ոչ ոք խորհեր էր այդ մարդասիրութիւնն ընել անձնուրացութեամբ : Բայց այս բարի օրինակին ազդեցութիւնը չկորսուեցաւ : Մէյրիին ըրածը այդ ժամանակէն ազդու դաս մը եղաւ աշակերտաց՝ դպրոցին մէջ :

Ուսմանց մէջ շարունակ յառաջ երթալովը կարող եղաւ նաեւ իւր կանուխ հասակէն ընկերին օգնելու յօժար եւ պատրաստ ըլլալն յայտնելու : Օր մը, երբ իւր երկու մղոն ճամբովը տուն պիտի երթար, տեսաւ որ փոքրիկ տղեկ մը մնացեր էր սրահին մէջ գիրքը բաց ու աղտոտ տախտակը եւ դուր գրիչը քովը : Խեղճ տղին արցունքները կը թափէին իր կիսկատար գործին վրայ ու վերջին աստիճան յուսահատութեան մէջ էր : Նա պարապ անցուցած էր ուսման ժամերն եւ չէր սերտած իւր դասը : Ուստի ըստ կանոնի դպրոցին՝ մնացեր էր որ պատրաստէր իւր զանց ըրած գործը :

Մէյրի գլխու ցաւ մը ունէր այն օրն եւ կը փութար տուն երթալ, բայց այդ լացող տղին ցաւալի դէպքը ցրուեց իւր խորհուրդները : «Ի՞նչ կայ Ռոպի, սիրելիս,» ըսաւ իւր սովորական մեղմ ձայնովը, «կարծեմ այդ գումարը պիտի ընես : Գիտես որ ես չեմ կրնար ընել զադ քու տեղդ, վասն զի ես ըրի ըսելով՝ սուտ խօսած կ'ըլլաս : Բայց ես կրնամ օգնել քեզ թէ ի՞նչպէս ընելու ես դու ինքդ :» Եւ զայս ըսելով Մէյրի թաց լաթի կտորով մը սրեց պնակը եւ զմեկինով մը սրեց գրիչը : «Հիմա, տես,» ըսաւ քաղցր ժպիտով մը . «հա հիւրքին մէջ եղած գումարը կը գնեմ տախտակիդ վրայ :» Եւ գրեց գումարը որոշ, եթէ ոչ գեղեցիկ, թուանշաններով, ու քաջալերեց զնա մնացածը ընել իւր օգնութեամբ : Այսպէս տղային գործը լմնցաւ, ու Մէյրի թէպէտ գլխու ցաւով բայց թեթեւ սրտով փութաց ի տուն, յոյժ ուրախ եղած որ իւր ուսումնէն այլու մ'օգնելու կարող եղաւ :

Յերեկեայ դպրոցն սկսելէն շատ ժամանակ չանցած՝ կիրակնօրեայ դպրոց մըն ալ բացուեցաւ : Եւ առաջին կիրակին, երբ տղայք կ'ուսանէին անդ,

ահա մեր փոքրիկ բարեկամը օճառով ու ջրով լուացուած, մաքուր եւ թարմ, պայծառ աչօք եւ կաթոգին դէմքով իւր խոր հաճութիւնը եւ ուսանելու ջերմ փափաքը կը յայտնէր :

Երեկոյին յետ աւարտման հոգեւոր պաշտամանց, երբ Տիկին Իվընս կ'երթար իւր ձիակառքը, թեւ մեղմ հպում մը զգաց, մինչ ծանօթ քաղցր ձայն մը կ'ըսէր, «Ներեցէ՛ք, տիկին, կրնամ խօսիլ ձեզ վայրկեան մը :» «Անշուշտ դաւակա՛ւ,» պատասխանեց բարի տիկինը՝ դարձնելով իւր փայլուն դէմքը փոքրիկ Մէյրիին, որ ըսաւ . «Երկու տարի առաջ, տիկին, մարդասէր եղաք ինձ խոստանալ որ երբ կարդալ գիտնամ, դամ ձեր տունը եւ Սբ. Գիրք կ'արդամ :»

«Այո, խոստացայ, քաջ կը յիշեմ . այժմ գիտե՛ս կարդալ,» պատասխանեց Տիկին Իվընս : «Այո, տիկին,» ըսաւ Մէյրի, «եւ այժմ յարած եմ կիրակնօրեայ դպրոցին եւ Սբ. Գրոց դասեր ունիմ պատրաստելու : Եթէ մարդասէր ըլլաք հաճիլ որ շաբաթը օր մը (թերեւս շաբաթ օրերը երբ կէս օր արձակուրդ կ'ունենամ) ձեզի դամ, շատ շնորհակալ պիտի ըլլամ :» «Հարկ չկայ շնորհակալեաց, աղջիկս, եկուր : Ամենայն սիրով կ'սպասեմ այս շաբաթ, եւ Տէրը օրհնէ ձեր ջանքը :» Ապա վայրկեան մը Մէյրիի ձեռքը սեղմելով եռանդազին՝ փութաց իւր ձիակառքը, որ սկսաւ սրանալ, զի ծերն Իվընս յօդացաւով պառկած կ'սպասէր տիկնոջ շուտով դառնալուն :

Գ Ի Տ Ա Կ Ա Ն

ՄԱՆՁՈՒՐԻԱ

(Ճէյֆ Ու. Տէյֆֆըն)

Բ

Բնակչութիւն և անոր կառավարութիւնը

Անհեթեթ պիտի ըլլար ակնկալել թէ հոծ բնակչութիւն ունեցող Չինաստանի մէջ երկրագործները պիտի թողէին որ կից եւ ցանցառ բնակիչ ունեցող երկիր մը այնպէս անմշակ մնայ, եւ այնինչ Մանչուները աւարտեցին անոպայ Հարաւային Չինացիները, նուաճելու գործը, եւ հաշիւօրսային Չինացիները սկսան հանդարտիկ արչաւանք մը Մանչուերիոյ մէջ : Իրաւ, անոնք կարող չեղան օրինաւորապէս երկրին տիրանալ, բայց աստիճան աստիճան տիրացան Հարաւային Մանչուերիոյ աւելի արդաւանք գաւառներուն : Մանչուները չափազանց աշխատալից կը համարէին երկրագործութիւնը, եթէ աշխատութիւն հարկ ըլլար, նախամեծար կ'ընարէին որսորդութիւնը, հովուութիւնը

եւ կամ պայմանաւ կոչուած բոյսը հաւաքելու գործը, Բաց աստի, Մանչուին էր որ առաջին անգամ չափ ըրաւ իր հողը ծախելով: Այսպէս ուրեմն գործնական հակառակութիւն մը չըրաւ, եւ երբ հուսկ յետոյ եղաւ լոկ վաչկատուն եւ թափառաշրջիկ մը, ոչ ուրիշ եկամուտ ունենալով բաց ի իր չնչին թոշակէն զոր կ'ընդունէր եւ տակաւին կ'ընդունէր կառավարութենէն, Չինացիք հասան այնպիսի թիւի մը որուն առջեւ ինք տկար կը մնար: Այսօր Մանչուրիոյ հարաւային կիսուն բնակիչներուն առ հարիւր աւելի քան ինսունը Չինացի է: Հիւսիսային կիսուն մէջ Մոնկոլներն են ամէնէն բազմաթիւը, եւ Մանչուները երկրորդական տեղ մը կը զբաւեն: Բայց Չինացիները արագ արագ կը յառաջդիմեն ամսան մէջ: Բնակիչներուն թիւին նկատմամբ այլեւայլ բաներ կ'ըսուին: Չին կառավարութիւնը կը յայտարարէ թէ 1902ի մարդահամարին համեմատ բոլոր Մանչուրիոյ բնակչութիւնն էր 8,500,000 միայն: Բայց օտարական դիտողներ այդ թիւը կը կրկնապատկեն: Եւ կան հեղինակութիւններ որ կը կարծեն թէ 18,000,000ը չափազանցութիւն չէ: Մինչեւ իսկ այդ բազմամարդութիւնը բաւական չէ աշխատութեան պահանջին, եւ բազում բիւրաւոր Չինացի գործաւորներ կու գան դարնան մէջ եւ կը զբաղին երկրագործութեամբ եւ կամ իրենց օգնականներ բնիկ նաւակներու մէջ, եւ Չինաստան կը վերագոռնան ձմեռէն առաջ: Պատերազմի եւ կամ ուրիշ ոեւէ վերջովի դէպքերու ժամանակ այս գործաւորները կը քիչնան, եւ բարձր վարձքը զոր կը պահանջեն սակաւաթիւ հաւատարիմները՝ երբեմն մեծ զբուարութեան պատճառ կ'ըլլայ գործատէրներուն:

Մանչուրիոյ կառավարութիւնը զինուորական է, զոր կը վարէ ընդհանուր կառավարիչ մը կայսեր միայն պատասխանատու: Մուգաէնի մէջ, որ բոլոր Մանչուրիոյ մայրաքաղաքը եւ Շէնկէինկ գաւառին գլխաւոր քաղաքն է, են Փեքինի բոլոր պաշտօնական մարմիններուն ճիւղերը բաց ի քաղաքային պաշտօնէութենէն: Մանչուրիոյ մէջ երեք դաւառներ կան, որոնք հասարակօրէն կը կոչուին «Արեւելեան գաւառներ», որոնց իւրաքանչիւրը կը կառավարէ զինուորական կառավարիչ մը, որ կառավարական ինչ ինչ խնդիրներու մէջ պատասխանատու է Մուգաէնի գլխաւոր զօրավարին:

Մանչուրիոյ վերջին դէպքերուն վրայ խօսելէ առաջ, աղէկ է քանի մը բան ըսել երկրին, անոր արտադրութիւններուն եւ գլխաւոր քաղաքներուն վրայ:

Շէնկէինկ գաւառը

Սկսելով Շէնկէինկէ, ամէնէն հարաւային գաւառէն, կը խօսինք այն բաժանման վրայ, որ իր

սահմանագլուխներուն ներքոյ ունի ամէնէն մեծ հարստութիւնը եւ ամէնէն մեծ բազմամարդութիւնը: Կը պարունակէ Մանչուրիոյ բոլոր այդ մասը, որ կ'իյնայ Եալու գետին արեւմտեան կողմը եւ իբր վաթսուն հազար քառ. մղոն տարածութիւն ունի: Գուանկթունկ թերակղզին, որուն ծայրը Փորթ Արթըրը կը գտնուի, այս գաւառին մէկ մասն էր մինչեւ որ Ռուսիոյ վարձու տրուեցաւ: Շէնկէինկի արեւելեան կէսը լեռնային է եւ կը պարունակէ կոյս անտառ մը, որ սակայն չունի մեծ առեւտրական արժէք: Հանքածուխ, ոսկի, ասպետիտ, երկաթ, պղինձ եւ ուրիշ հանքեր գտնուած են այս լեռներուն մէջ, բայց բաց ի վէն՝ թայ գաւառի հանքածուխն՝ ոչ մէկը գործուած է շահաւորապէս: Այս երկրին հիւսիսային կողմը կը գտնուի արքունի վաղեմի որսարանը: Մանչու սպաները իրենց պատերազմիկ ոգին եւ քաջութիւնը պահելու համար կ'ակնկալուէր որ չըջագային այս վայրի գաւառին մէջ եւ որսան հոն գտնուած խոշոր վայրի կենդանիները: Բայց հիմա արհեստով որսորդներ կը գործածուին տարեկան որսորդութեան համար: Մեղուած որսը մեծ քանակութեամբ կը զրկուի կայսեր Փեքին, որ սպաննորդներուն նկատմամբ հարցումներ չընէր:

Ամերիկայի համբաւաւոր Կարմիր Գետի Հովիտը աւելի պողաքեր չէ քան Լիաօ գետի հովիտը, որ հիւսիս եւ հարաւ կը տարածուի գաւառին մէջ: Նիւ Եորք նահանգէն մեծ գաւառ մը կ'ոռոգուի այս գետէն եւ անոր ճիւղերէն, եւ զրեթէ բոլոր այս երկիրը կ'ամ ողողական դաշտ է եւ կ'ամ հարուստ, խորտուբորտ հող: Հողը գլխաւորապէս աւազախառն կաւ է, եւ առատ ջուր կ'իյլէ մակերեսէն քանի մը ոտք խորունկէն: Կլիմայական պայմանները այնպէս են որ հունձքի անյաջողութիւնները եւ անոնց յարակից սովերը, որ այնքան հասարակ են Չինաստանի մէջ, անծանօթ են հոն: Այս գաւառը առաջինն է աշխարհիս մէջ ի մասին լուրիս եւ քառօլեանկ (խոշոր կորեկ) բերելու: Կը բերէ նաեւ եգիպտացորեն, ծխախոտ, բամբակ, ավիոն, լեղակ եւ քթան: Ովկիանոսի չոգենաւերու մեծ տորմիղ մը կը փոխադրէ Նիւ-չուանկէ մեծ քանակութեամբ լուրիս, բակլայ, որոնց արժէքը երբեմն տարուան մէջ տասը միլիոններով տողարի կը հասնի: Այս հովտին հիւսիսային մասը կը տարածուի մինչեւ Մոնկոլիա, իր ճոխ խոտի ընդարձակ դաշտերով, որոնց վրայ կ'արածին ձիերը, արջառները եւ ոչխարները, որոնց կողմանէ համբաւոր է այս երկիրը: Ամբողջ այս երկիրը դերադանցօրէն ցօրենաբեր հող է: Բնիկ-

ները որոնք այս հացաբոյսը կը մշակեն, չափ չահաբեր գտած են զանիկա, եւ ինչ արագութեամբ որ արդի ալիւրի աղօրիքները կը շինուին, նոյն արագութեամբ Զինացիք անտարակոյս պիտի պատրաստուին պահանջին համեմատ ցորեն արտադրել, Մանչուրիա սահմանուած է ըլլալ մեծաքանակ ցորեն արտադրող երկիր մը, եւ Շէնկըինկ դաւառը, որ դէպի ծովեզր ջրով աժան փոխադրութիւն կ'ընէ, Զինաստանի եւ Ճափոնի հարկաւոր ալիւրին մէկ մասը հայթայթելու առաւելակշիռ կացութիւնն ունի:

Միացեալ Նահանգաց եւ Զինաստանի մէջտեղ կընուած դաշնադրութեամբ, որ հրատարակուեցաւ 1904 Յունվ. 13ին, Մուզտէն բացուած է իւրեւ միջազգային բնակատեղի եւ առեւտրական վայր: Մանչու հարստութիւնը, Զինաստանը ստանալէն առաջ այս քաղաքն ըրած էր մայրաքաղաք գրեթէ հարիւր տարի, եւ հոն տակաւին կը կենան կայսերական ապարանքները: Մանչուներուն գերեզմանները գեղեցիկ ծառաստաններու մէջ կը գտնուին քաղաքէն իւր չորս մղոն հեռի, եւ հոն թաղուած է Նարայու, Մանչուներուն կայսերական հարստութեան հիմնադիրը: Մուզտէնի մէջ կը բնակի Թաթար զօրավարը, եւ այլեւայլ վարչութիւններու անդամներ, որոնց համապատասխանող պաշտօնեաներ կը գտնուին փեքին: Բաղաքին, որ ամէնէն մեծն է բովանդակ Մանչուրիոյ մէջ, բնակիչներուն թիւը այլեւայլ կերպով կը ներկայացուի 270,000է մինչեւ 300,000: Բաղաքը քանի մը մղոն հեռու է Հոլն գետէն, որ Լիաօ գետը կը թափի, եւ ամառուան մէջ նաւարկելի է մինչեւ այս կէտը, Զինական նաւերով, եւ այսպէս ջրի հաղորդակցութիւն մը կայ Նիւչուանկի հետ, որ է նաւահանգիստ, հարիւր քառասուն մղոն հեռու: Ունի լաւ պարիսպ մը, եւ այս մեծ քաղաքին վրայ կ'աւելնան ութ Զինական արուարձաններ եւ Ռուս գաղութ մը երկաթուղայ կայարանին մօտ երկու մղոն հեռուն: Մուզտէն գըլխաւոր առեւտրական կեդրոնն է եւ մուշտակի մեծագոյն վաճառանոցն ի Մանչուրիա: Փեքինի, Շանհայի եւ կեդրոնական Զինաստանի մեծագոյն վաճառականները ներկայացուցիչներ ունին հոն, որոնք կը գնեն մուշտակ եւ կը ներմուծեն թէյ, ճինսէնկ, շանաձուկի թեւ եւ թռչունի բոյն: Կան ոչ սակաւ քաջածանօթ Մանչուներ որոնք, թէպէտ հաստատուած են Զինաստանի ուրիշ մասերուն մէջ, սակայն իրենց տուներն ունին Մուզտէնի մէջ, եւ հոն կը բնակին անոնց ազգականները շատ անգամ: Օտարազգի բնակիչները, բացի

Ռուսերէն, են Ամերիկեան ընդհանուր հիւպատոսը, հանդերձ հիւպատոսարանի պաշտօնէութեամբ, քանի մը Բրիտանացի միսիոնարներ եւ երկու Գաղղիացի քահանաներ:

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ ՄԵՋ

(Շար. Զախար. Ին-էն)

Հանրային կրթութեան պիւտճէն գրեթէ 7 միլիոն Ֆրանք է, որուն մէկ երրորդը կը հայթայթուի համայնքներու կողմէն եւ երկու երրորդը կառավարութեան կողմէն: Ասոր վրայ կ'աւելնան նաեւ կամաւոր ընծաներ, որոնք ընդհանրապէս ուղղակի վարժապետներուն կը տրուին եւ այս հաշուոյն մէջ չեն կրնար մտնել: Պուլկար եկեղեցիէն ալ կը պահանջուի իր տարեկան հատոյթին մէկ հինգերորդը դպրոցներուն նուիրել: Բայց այս հարցը դեռ լուծուած չէ: Համայնքէն առնուած մասը դպրոցական տուրքի ձեւով կը հաւաքուի: Նոր օրէնքը կը տրամադրէ որ իւրաքանչիւր համայնքի համար տեղւոյն բազմամարդութեան համեմատ գումար մը որոշուի, զոր տեղական վարչութիւնը դպրոցներուն մէջ զաւակ ունեցող ծնողներէն կը գանձէ:

Դպրոցներուն գերագոյն պետն է Կրթական նախարարը: Իրեն իրեւ օգնական կը ծառայեն (ա) Գաւառային յանձնախումբերը, որոնք 10 անդամներէ կը բաղկանան, գաւառապետը որ յանձնախումբին կը նախագահէ, եպիսկոպոսը կամ ուրիշ եկեղեցական մը, գաւառային դպրոցական ջննիչը որ շատ կարեւոր անձնաւորութիւն մըն է, երկու դպրոցի տեսուչներ, երկու վարժապետներ եւ երեք քաղաքապետական խորհրդականներ: (բ) Տեղական յանձնախումբեր, որոնք 5 անդամներէ կը բաղկանան: Ամէն քաղաքացի, որ 25 տարեկանէն վար չէ, կրնայ գրել եւ կարդալ եւ իր քաղաքական իրաւունքներէն զրկուած չէ, կարող է այս յանձնախումբին անդամակցիլ: Կը նախագահէ քաղաքապետը, որուն ձեռքն է տեղւոյն դպրոցական պիւտճէին մատակարարութիւնը եւ որ կ'անուանէ պաշտօնեաները, գաւառային յանձնախումբին թողով վաւերացումի իրաւունքը: Քննիչները, գաւառային թէ տեղական, կը հսկեն դպրոցներու վարչութեան, ծրագրին գործադրութեան, աշակերտներուն առողջապահութեան եւ յարատեւութեան վրայ: Կ'որոշեն տեսակները զորս նախարարը կը վաւերացնէ, տարեկան տեղեկագիր կը պատրաստեն եւ իրենց հրամանին տակ ունին

դպրոցի տեսուչները, որոնք առաջին անգամ կարգով կ'ընտրուին առանց ռակայն վարձատրութեան յաւելում մը ստանալու :

Վարժապետները եւ վարժուհիները ընդհանրապէս կառավարութեան մանկավարժական հաստատութիւններէն ելած ըլլալու են եւ հասունութեան վկայական ունենալու են : Վարժապետներուն թոշակն է տարեկան 200-2,000 ֆրանք : Կէսէն աւելին 600 ֆրանքէն նուազ կ'ընդունի : Բայց գիւղերուն մէջ ապրուստը շատ աժան կ'ըլլա՞մ եւ առանց վարձքի սենեակ կը տրուի վարժապետներուն : Ասոր վրայ կ'աւելնան նաեւ աշակերտներուն բերած կամաւոր ընծաները :

Տեսականապէս նախակրթարաններու մէջ աշակերտները վեց տարի ուսանելու էին, բայց գործնականապէս դասընթացը 4 տարի կը տեւէ : Պուկարները այս դպրոցներուն մէջ դեռ մասնաւոր սիօղէմ մը զարգացուցած չեն : Սմէն բան փորձի վիճակին մէջ է : Դասագրքերը ընդհանրապէս Եւրոպական լեզուներէ կը թարգմանուին :

Դպրոցական տարին՝ քաղաքներուն մէջ Սեպտեմբերէն մինչեւ Յուլիոս մէկ կը հաշուուի, բայց գիւղերուն մէջ արդէն Մայիսին կը վերջանայ : Եւ եթէ յիշինք նաեւ թէ Պուկարիոյ մէջ գրեթէ ամէն շաբաթ իր հետ կը բերէ մէկ երկու ազգային կամ եկեղեցական տօն, որ օրէնքով պարտաւորիչ է, այս ժամանակամիջոցը շատ երկար չպիտի թուի : Դասախօսութիւնը ձմեռը ժամը առաւօտեան 9էն մինչեւ 12ը կը տեւէ, իսկ ամառը 8էն 11 : Կէսօրէն վերջ 2էն մինչեւ 4, կամ 3էն մինչեւ 5 :

Ահաւասիկ նախակրթարանի չորս տարիներուն ծրագիրը, ուր կը տեսնուի շաբաթական դասաւանդութիւններու թիւը :

	Ա տարի	Բ տարի	Գ տարի	Դ տարի
Կրօնք, բարոյական	1	1	1	1
Պուկարերէն	14	11	10	8
Սլավոն (հին եկղղկն. լեզուն)	—	—	—	1
Դիր	—	2	2	1
Իրաւագիտութիւն (?)	—	—	1	2
Թուաբանութիւն	3	4	4	4
Բնական պատմութիւն	—	—	2	2
Դժագրութիւն	—	1	1	2
Երգ	1	1	1	1
Ձեռագործ	1	1	1	1
Մարմնամարզ	1	1	2	2

Շաբաթական 21 22 25 25

Կիւսալիւնները. Կիւսալիւններու մասին մեր տեղեկութիւններու աղբիւրներն եղած են աշակերտներ, վարժապետներ, քննիչ մը եւ կիւսալիւնի

տեսուչ մը, ինչպէս նաեւ այլեայլ վիճակագրութիւններ եւ ծրագրեր :

Պուկարիոյ առաջին կիւսալիւնները հաստատուած են 1879ին : Սկիզբէն միջնակարգ կրթութեան ծրագրին իբրեւ հիմն առնուած է Աւստրիականը, որ գրեթէ նոյնն է Գերմանականին հետ : Գերման կիւսալիւնները երկու գլխաւոր տեսակներու կը բաժնուին, իրագիտական (real) եւ դասական (classisch) : Ասոնցմէ առաջինը ուժ կու տայ ուսողութեան, գիտութեան, նոր լեզուներու եւ կը նախապատրաստէ աշակերտը գլխաւորապէս ճարտարաւեստական եւ առեւտրական կենաց համար : Դասական կիւսալիւնները գիտութիւնը եւ նոր լեզուները իրենց ծրագրէն չմերժելով հանդերձ ուժ կու տան դասական ուսմանց, հին գրականութեան եւ կը նախապատրաստեն աշակերտները հեռանկար ուստուածաբանական, փիլիսոփայական, մանկավարժական, պատմագիտական, լեզուագիտական, իրաւագիտական, եւն. ճիւղերու : Պուկարիոյ մէջ ալ կիւսալիւնները այս զանազանութիւնը ընդունած են եւ աշակերտները չորրորդ տարիէն սկսեալ մէկ կամ միւս բաժինը կ'ընտրեն :

Աղջիկներուն կիւսալիւններէն չորսը այս զանազանութեան տեղ՝ վեցերորդ տարիէն (այսուհետեւ չորրորդէն) սկսեալ ընդհանուր կրթութեան եւ մանկավարժականի զանազանութիւնն ունին :

Պուկարիոյ մէջ 10 մանչերու կիւսալիւններ կան, 8ը աղջիկներու որոնց ամբողջ շրջանը 7 տարի կը տեւէ : Ասոնցմէ զատ կան նաեւ շատ մը կէս կիւսալիւններ : Առաջինները բոլորովին կառավարութեան հաստատութիւններն են, երկրորդներէն մաս մը կառավարութեան ծախքերով բացուած են, մաս մը համայնքներու, եւ մաս մըն ալ թէ՛ կառավարութեան եւ թէ՛ համայնքներու կողմէն՝ ընկերաբար : Նախակրթարանը յաջողապէս աւարտող աշակերտները ուղղակի կիւսալիւն կը մեկնին : Առաջին տարիէն մինչեւ չորրորդը դասագինն է տարեկան 8 ֆրանք, անկէ անդին՝ 12 ֆրանք : Մէկ քանի տարի առաջ այս չնչին դասագինը կրկնապատկուեցաւ : Բայց աշակերտներու թուին վրայ յառաջ եկած վրդովիչ փոփոխութիւնը ստիպեց կրթական նախարարութիւնը նոր օրէնքը յետս կոչելու :

Կիւսալիւնները ուղղակի կրթական նախարարութեան գերիշխանութեան տակ են : Հոն կ'ընտրուին վարժապետները, անկէ կը վճարուին անոնց թոշակները, կ'որոշուին դպրոցներուն տեսուչները եւ կը տրամադրուին մօցնելու բարեփոխութիւնները : Միջնակարգ դպրոցներուն կրթական

նախարարութեան հետ ունեցած այս սերտ յարաբերութեան պատճառով՝ անոնք քաղաքական հովերու քմահաճոյքին աւելի ենթակայ են քան նախակրթարանները :

Կիմնազիաներու դասախօսները կը պատրաստուին Սոփիայի Համալսարանին կամ Եւրոպական համալսարաններու մէջ : Ռուսիա, Ֆրանսա, Զուիցերիա, Գերմանիա, Աւստրիա են Պուլկար ուսանողներուն կեդրոնատեղիները : Իտալիոյ կ'երթան երբեմն բժշկութեան հետեւողները եւ թերեւս արուեստագէտներ՝ որոնցմէ Պուլկարիա դեռ շատ արտադրած չունի : Ուսանելու համար Անգղիա եւ Ամերիկա դասողները շատ քիչ են :

Կիմնազիայի դասատուները չորս կարգի կը բաժնուին : Նախ կու գան թեկնածու դասատուները, որոնք փորձի համար կ'առնուին եւ գիւրութեամբ ալ կրնան ճամբուիլ : Ասոնց վարձատրութիւնը իրենց ստանձնած գործին համեմատ կ'ըլլայ, բայց տարեկան 2,100 Ֆրանքէն վեր չելլեր : Ասոնց կարգէն են նաեւ մասնաւոր դասատուները :

Երբ թեկնածու դասատու մը պէտք եղած կըրթական նախապատրաստութիւնն ունի եւ նախարարութեան որոշած յանձնախումբի մը առջեւ (որ ընդհանրապէս Սոփիայի Համալսարանին վարժապետներէն կ'ընտրուի) իր մասնաճիւղին վրայ յաջող քննութիւն մը տայ, կ'անցնի երրորդ կարգը եւ կ'ստանայ տարեկան 2,640 Ֆրանք : Հինգ տարի վերջ երրորդ կարգի վարժապետ մը Բ կարգը կ'անցնի եւ կ'ստանայ տարեկան 3,120 Ֆրանք : Նորէն հինգ տարի վերջ երկրորդ կարգի դասատուն առաջին կարգը կ'անցնի եւ կ'ստանայ տարեկան 3,900 Ֆրանք : Տեսուչները այս առաջին կարգէն կ'ընտրուին եւ կ'ստանան տարեկան 4,680 Ֆրանք :

Անցեալ տարի (1902-1903) կառավարութեան դպրոցներուն մէջ 550 ուսուցիչ եւ 109 ուսուցչուհիներ կային : Ասոնք բաժնուած են դպրոցներուն մեծութեան եւ կարեւորութեան համեմատ :

Կիմնազիայի աշակերտներուն ամէնն ալ չեն լրացներ ամբողջ ընթացքը եւ շատ մը գործերու եւ պաշտօններու համար ալ այդ պայման չէ : Անցեալ տարուան լրացողներուն թիւն էր 435 :

Աղջկանց կիմնազիաներուն մէջ կային 1,846 աշակերտ : Մանկավարժականներուն մէջ 1,776 աշակերտ, որոնցմէ 152ը չըջանաւարտ եղան : Շրջանաւարտ եղողներուն բոլորն ալ վկայական չեն ընդունիր, այլ միայն հասունութեան քննութիւնը տալ ուղղողները, եթէ յաջողին : Այս քննութիւններուն մէջ անցեալ տարի մանչերուն 51.40/0ը

եւ աղջիկներուն 74.90/0ը յաջող անցան : Չեմ գիտեր թէ աղջիկներուն եւ մանչերուն մէջ երեւցած այս մեծ տարբերութիւնը ինչպէս մեկնելու է : Մանչերուն քննութիւնները արդեօք աւելի դժուար էին թէ աղջիկները աւելի աշխատասէր եւ մտաւորապէս աւելի օժտուած են :

Հասունութեան քննութիւնը անհրաժեշտ է անոնց համար, որոնք նախակրթարաններու մէջ վարժապետ ըլլալ կամ իրենց ուսումը բարձրագոյն դպրոցներու մէջ շարունակել կ'ուզեն : Այս քննութիւնը տեղի կ'ունենայ գլխաւորապէս վերջին տարուան դասերուն վրայ եւ բաւական խիստ կ'ըլլայ : Սակայն վերջերս խիստ քննութիւններուն աշակերտաց մօքին վրայ ըրած ճնշումը կարգ մը յոռի արդիւնքներ յառաջ բերած է : Կրթական նախարարութիւնը հիմա հրամայած է աւելի մեղմով վարուիլ քննութիւններուն մէջ :

Կիմնազիաներուն ծրագիրը՝ դպրոցական տարին— 9½ ամիս — չորս չըջաններու կը բաժնէ, որոնց ամէն մէկը տրուած դասերուն վրայ առաւել կամ նուազ թեթեւ քննութիւններով կը փակուի : Կիմնազիայի ամբողջ ընթացքը երկուքի կը բաժնուի, առաջինէն մինչեւ չորրորդը եւ չորրորդէն մինչեւ վերջը :

Անօգուտ կը համարինք այդ ծրագրին վրայ մասնաւորապէս խօսիլ : Մանաւանդ որ հիմա այն նորէն փոփոխութիւններու կենթարկուի : Մենք կը յուսանք որ մը Գերմանական կիմնազիաները ծանօթացնել ընթերցողին եւ այն ատեն հաւանորէն Պուլկարական ծրագրին նախատիպարը պիտի ներկայացնենք : Պուլկար ծրագրին մասնաւորութիւններէն մին՝ Սլավոն է, բոլոր Սլավական բարբառներուն մայրը եւ Ռուս Օրթոտքս (ուղղափառ) եկեղեցւոյ պաշտօնական լեզուն : Նոր լեզուներուն մէջ՝ Ռուսերէնը ամենուն համար ալ պարտաւորիչ է : Աշակերտը պարտի նաեւ ընտրութիւն ընել Ֆրանսերէնի եւ Գերմաներէնի միջեւ : Այս տարի Անգղիերէնն ալ մտաւ եւ ամէնուն առջեւ բաց է : Թէպէտ ըստ օրինի Պուլկար դպրոցները կատարելապէս աշխարհական (lay) են եւ կրօնականապէս չեղող, բայց ինչպէս նախակրթարաններուն՝ նոյնպէս ալ կիմնազիաներուն մէջ տեղ տրուած է կրօնական դասերու : Առաջին երկու տարիներուն մէջ Սուրբ Գրոց պատմութիւն, երրորդին մէջ Օրթոտքս եկեղեցւոյ Գրիստոնէականը եւ յորդ տարուան մէջ եկեղեցական պատմութիւն կը տրուին : Դեռ շատ չեղաւ, Պուլկար վարժապետներու ժողովի մը մէջ որոշուեցաւ կրօնական մասը ծրագրէն բաւորովին

հեռացնել, բայց ժողովուրդը կը բողոքէ: Ինչպէս Եւրոպական լեզու մը խօսելու կարողութիւնը՝ նոյնպէս ալ անկրօնութիւնը Պուլկարներու կրթական մտատիպարին մէկ մասը կը կազմէ, կարծես: Ասոր մէջ զօրաւորապէս Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ ազդեցութեան տակ կը գտնուին, Ուր որ կրօնական զգացումը միայն եկեղեցւոյ մը արտաքին ծէսերով եւ անկենդան բանաձեւերով սնանելու դատարարուած է եւ հաւատքը՝ լուսաւորուած աշխարհայեացքի մը կազմութեան մէջ գործունեայ դեր մը կատարելու չափ լուսաւորուած եւ բարձր չէ, հոն գիտութիւնը եւ կրօնը մէկ յարկի տակ չեն կրնար բնակիլ եւ իրենց բաժանումը անհրաժեշտ կ'ըլլայ:

Ինչպէս կրնան բաղդատուիլ Պուլկար միջնակարգ դպրոցները Տաճկաստանի Ամերիկեան դռէճներուն հետ: Չմոռնանք որ ընդհանուր առմամբ՝ երկու երկիրներուն կրթական միջնորդը գրեթէ նոյնն է: Ուսանողական կեանքին երկարատեւութեան տեսակէտով նոյնը Տաճկաստանի դռէճներուն կողմը կը հակի: Հոն չըջնաւարտի մը տարիքը 19էն պակաս չկրնար ըլլալ, եւ ընդհանրապէս զանազան պատճառներով ատկէ շատ աւելի է: Պուլկար կիմնագիտութեան տեսականապէս՝ պատանի մը 17 տարեկան հասակին մէջ կըրնայ դուրս գալ, ինչ որ շատ կանուխ կրնայ համարուիլ մանաւանդ Պուլկարներուն համար, որ բացառիկ արամուծութեամբ մը պարծելու պատճառ չունին: Եւ արդարեւ հասունութեան քննութիւններու արդիւնքը կը ցուցնէ որ Պուլկար աշակերտները նախակրթարանի վերջին երկու տարիներուն կորուստը կ'զգան: Ըսենք որ մանչերու կիմնագիտութեան մէջ անցեալ տարի 435 աշակերտ աւարանցին իրենց ուսման ընթացքը: Նոյն տարին 691 աշակերտ հասունութեան քննութեան ներկայացան:

(Շարունակելի)

ԱՅԼԵԻԱՅԼՔ

ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ ՍԿՋՐՈՒՆՔՆԵՐԸ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Թ. Թ. Մ.)

Ե

Թէեւ ձեւի ներդաշնակութիւնը յիշուած կէտերէն աւելի կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ գեղեցկութեան մէջ, սակայն անոր համար սահման մը գծել դժուար է: Անասուններու մէջ ալ միեւնոյն պարագաները նշմարելի կ'ըլլան: Ուղտը, ընձուղ-

տը եւ ձուկի տեսակներէն ոմանք բացառութիւն մը կազմելով միւս բոլոր անասունները իրենց յատուկ գեղեցկութիւնը ունին, եւ եթէ խօսելու կարողութիւն ունենային, վստահ եղիք թէ ինքզինքնին գեղեցիկ ցուցունելու եւ կամ կոչելու յաւակնոտութենէն զուրկ պիտի չըլլային: Միթէ մարդ այսպէս չէ:

Անասունները իրենց վիճակին յարմար ստեղծուած են, եւ իրենց մարմինն մասերը ներդաշնակ յօրինուածքով մը կազմակերպուած են: Զուկը ջուրի մէջ քնակելու սահմանուած է, հետեւաբար ջուրի ընդարձակ զանգուածին մէջ իր արագաշարժութեան նպաստող միջոցը իր ձեւն է: Ան կկոցի մը նմանութիւնը կը կրէ, որու երկու ծայրերը սուր ձեւ մը ունին: Բազուկի եւ ոտքի տեղ փոքր թեւեր ունի: Իր մարմինը՝ փոխանակ մազի՝ թեւերով ծածկուած է, որոնք ղլրասահութեան համար լարժուն հեղուկով մը ծածկուած են: Իր շնչառութիւնը ջուրի մէջ կը կատարէ, եւ ասոր համար ղլխուն երկու կողմերը հինգ կամ աւելի նուրբ թաղանթներ յատկացուած են, որոնք ընդհանրապէս ականջ կը կոչուին: Զուրը բերնէն մտնելով այս ականջներէն դուրս կ'ելլէ եւ ջուրին հետ խառնուած օդը թաղանթներէն արիւնին կ'անցնի եւ կը մաքրէ զայն:

Թռչուններն ալ օդի բնակիչներն են, հետեւաբար այդ անհուն ովկիանոսը ճեղքելու համար թեթեւ մարմնի եւ, մարմնի բաղդատութեամբ ալ, խոշոր թեւերու կը կարօտին: Օդին մէջ երկայն ատեն մնալու սովորութեան համեմատութեամբ ալ անոնց թեւերը կարելի եղածին չափ երկայն եւ զօրաւոր ըլլալու են: Իր թեթեւութիւնը զգալի ընելու համար կռնակին մօտը ութ հատ պարկեր կան, որոնք թռքերուն միջոցաւ օդով կը լեցուին, եւ այսպէսով թռչունի մը ամբողջ կազմը օդապարիկի մը հանգամանքը կը ստանայ: Անոր ոսկորները փոխանակ ծուծի՝ օդով լեցուած են: Իր մարմնին ձեւը օրածայր մակոյկի մը կամ կկոցի մը նմանութիւնը ունի, որ իր սաւառնումներուն կը նպաստէ: Վիզին երկայնութիւնը եւ պոչին փետուրները իբր զեկ կը գործածէ:

Բուսական աշխարհին մէջ ալ ներդաշնակութիւնը իր ծիւրերը արձակած է: Բոյսի մը բոլոր մասերը իրարու վիճակին համաձայն են: Ճորենի կամ նմանօրինակ բուսեղէնի մասերը տեղի անձկութեան պատճառաւ բարակ եւ երկայն են: Անոնց կոթը, տերեւները, զլուխը եւ արմատը մէկ ձեւ կը կրեն: Սակայն ընկուզենի մը այնպէս չէ,

անոր համար ասպարէզը լայն է եւ կրնայ ուղած կողմը երկարիլ, հետեւաբար մարմինը, ճիւղերը եւ արմատները հաստ, իսկ տերեւները լայն են: Միթէ միեւնոյն ներդաշնակութիւնը չէ՞ որ կը կառավարէ տիեզերքի համայն մարմինները, եւ կանոնաւոր շարժման մէջ կը դնէ զանոնք: Պատասխանը ահնբերու է:

4) Հակադրութիւն: Այս կէտը թէեւ միւս կէտերը հակասելու երեւոյթը ունի, սակայն գեղեցկութիւն մը շատ անգամ հակադրութեան արդիւնքն է: Թրքական առածը կ'ըսէ. «Մեզը ատողը մեղրէն կը ձանձրանայ»: Ահա պարզ իրողութիւն մը որուն կը պատահինք մեր կեանքին մէջ, Գերման նշանաւոր բանաստեղծ մը կ'ըսէ թէ մարդ ամէն բանի կրնայ համբերել, սակայն մշտապէս խրախճանքի երբեք չկրնար դիմանալ: Եւ միեւնոյն իրողութիւնն է որ կերակուրներու մասին ալ կրնանք շեշտել: Անուշեղէնները իրենց միօրինակ համովը ձանձրոյթ կը պատճառեն, բայց մանղէն կերակուրները, որոնք զանազան համեմներով լեցուած են, ախորժակի դուռները լայն կը բանան, եւ սա ալ իրաւ է թէ ախորժակը գրգռելու համար անուշ եւ թթու փոփոխակի կը ճաշակուին:

Երաժշտութեան մէջ ալ եթէ քաղցրալուր երգի մը ձայնը շարունակ լսես, ան իր ներդաշնակութիւնը եւ փափկաշունչ շեշտերու ազդեցութիւնը քեզ համար պիտի կորսնցնէ կարծես: Ուստի անուանի երաժիշտներ, այս ձանձրացուցիչ կէտէն խոյս տալու համար, իրենց երաժշտական կտորները ներդաշնակ եւ աններդաշնակ խազերով կը ներհիւսեն որպէս զի զանոնք աւելի ախորժալուր ընեն:

Գոյնի եւ ձեւի պահանջած գեղեցկութիւններն ալ այս տեսակէն են: Արեւը ջինջ երկնակամարին վրայ յիւսիս աննկարագրելի գեղեցկութիւն մը կը ցուցադրէ, Բայց զիտեցէք անգամ մը երկինքի սգաւոր կապոյտը իր սեւերովը պարուրուած, որու լացող աչքերէն մարգարտանման կայլակներ կը հոսին: Սակայն երբ այդ մութ ամպերը կամաց կամաց անհետին անհունին մէջ եւ արեւը իր գոհար նշոյններով շիկնոտ հարսի մը նման դուրս ցայտէ իր թաքստոցէն, այդ ատեն ո՞րչափ աւելի անձառելի գեղեցկութիւն մը կ'արտացոլացնէ:

Ծառ մը իր ծաղիկներովը տարբեր գեղեցկութիւն մը կը պարզէ, իսկ դարնան, երբ անոր թխադոյն ճիւղերը սպիտակ ու կապոյտ ծաղիկներով հիւսուած են, աւելի հմայիչ տեսարան մը կը պարզէ: Ուշ բացուող ծաղիկները կանաչ տերեւներով շրջապատուած ըլլալով անոնց գեղեցկութիւնը աստիճան մըն ալ կը բարձրանայ:

Միեւնոյն պարագայն շատ փայլուն գոյն ունեցող անասուններու մէջ ալ կը տեսնուի: Սեւ, կանաչ կամ լեղակագոյն եւ ճերմակ եւ կամ որեւէ ուրիշ մութ եւ բաց գոյն միասին գտնուելով իրենց հակադրութիւններով աւելի փայլուն եւ գեղեցիկ կը ցուցունեն այս անասունները:

Մոմաթոյր դէմք մը, սեւ աչքեր եւ սեւ մազեր մարդուս դիմագծային գեղեցկութիւնը յօրինող հրապուրոտ կէտերն են: Սակայն եթէ ամէն մարդ գեղեցիկ ըլլար, գեղեցիկին փառքը եւ անոր գերազոյն արժէքը ո՞վ պիտի գնահատէր: Ուրեմն գեղեցիկներ իրենց շնորհակալութեան սիրուն ձօները նուիրելու են ազեղ կարծուածներուն:

Մինչեւ հոս մեր առաջ բերած օրինակները եզական էին: Զննեցէք եւ քննեցէք կենդանական եւ բուսական աշխարհներու մարմինները խմբովին եւ ոչ թէ զատ զատ, եւ հոն պիտի տեսնէք համաշափութեան, գոյնի, ներդաշնակութեան եւ հակադրութեան կատարելութիւնները:

Երկինքի անհուն դմբէթը եւ ընդարձակածաւալ երկիրը, լեռներ ու դաշտեր, ձորեր եւ ծործորներ, ովկիաններ եւ ծովեր, վիթխարի ծառեր եւ փոքր խոտեր, դալլալող թռչուններ եւ րոտրագեղ ձկներ, գործարանաւոր եւ անգործարանաւոր զօրութիւններ եւ վերջապէս ամենաբարձր եւ ամենաստորինը միասին հմայուն գեղեցկութիւն մը պիտի յօրինեն:

Գեղեցկութեան բնական սկզբունքները պարզելէ յետոյ մեր ուշադրութիւնը կը դարձնենք այդ սկզբունքներուն արդիւնքները քննելու: Բնութեան անձեռագործ գեղեցկութիւնը խօսուն նկարներով եւ արձաններով արուեստելու անյագ տենջը դարերէ ի վեր մարդոց սիրտերը վառած է: 8,000 կամ 10,000 տարիներ առաջ երկրիս կենդանական աշխարհը ճոխացնող, իսկ հիմա բոլորովին աներեւութացած, անասուններու ոսկորները գտնուած են, որոնց վրայ այլազան պատկերներու փորագրութիւնները կը նշմարուին: Ուստի քաղաքակրթութեան այս ամենահին եւ աննշան հետքերն ու յիշատակները մարդկային բնութեան դէպի գեղեցիկը եւ փայլունը ունեցած ձգտումը կ'ապացուցանեն: Այս յարաճուն ձգտումը Բնութեան հմայքներէն ազդուած աննկարագրելի կերպով նուրբ եւ փափուկ արդիւնքներ առաջ բերած է: Բնական իրերու կատարելալ եւ կենդանի պատկերացումը տեսնելու համար Պիդիասի՝ Յոյներու այն հնարագէտ մտքին՝ ապրած օրերուն պէտք է դիմել:

(Շարունակելի)

ԲԱՅ ՆԱՄԱԿ

(Շար. Զախարյա թիւն)

Հին, հին զանգուշ

Այս անունով զանգուշ մը 1816էն ի վեր իւրեւ սեպականութիւն կը վերաբերի Ֆիլատելֆիա քաղաքին, որ զայն դնելու համար, 14.000 Անգլ. ոսկի վճարեց: Միացեալ Նահանգաց մէջ չկայ հոն ծնած անհատ մը, որ չգիտնայ այս զանգակի վրայով եւ չէ վերին աստիճան շահագրգիռ անոր մասին: Հազարաւոր Ամերիկացիներ իրենց աչքին սրբազան նշխար սեպուած սոյն զանգակին ուխտագնացութիւն ըրած են եւ, անոր առջեւ կայնած ժամանակ, պատկառանք իրենց գլխարկներ վար առած են: Չանգակն հնչած է շատ անգամներ: Բայց հետեւեալներն են ամէնէն հանդիսաւոր առիթներ, որոց ժամանակ անիկա հնչեցուցած է իր ձայն: Յուլիս 8, 1876ին, կէսօրուան ժամանակ զանգակն հնչուեցաւ: Ապրիլ 16, 1883ին Անգլիացւոց դէմ մղուած յաջող պատերազմէն յետոյ, զանգակն դարձեալ հնչուեցաւ, այս անգամ ի նշան խաղաղութեան: Այն օրէն մինչեւ հիմա զանգակը Պատմական Չանգակը կոչուած է, որ վերջին անգամ լինելով, հնչուեցաւ Յուլիս 8, 1835ին, դուժբիւռ համար Ճոն Մարշէլի մահը: Այս անձը Ամերիկացւոց պատմութեան մէջ նշանաւոր դատաւոր մ'է: Անոր յուզարկաւորութեան հանդէսի ժամանակ հնչած ժամանակ զանգակ յանկարծ հայթեցաւ:

Ասկէ ամիսներ յառաջ տեղւոյս մէջ բացուեցաւ հանրագրութիւն մը, զոր ստորագրեցին եօթանասուն հազար հոգի եւ թախանձագին խնդրեցին որ այս պատմական զանգակ փոխադրուի Սէյնթ Լուիսի արուեստահանդէսին մէջ եւ հոն մնայ մինչեւ վեց ամիս: Այս խնդրագիրն Ֆիլատելֆիացիք լուրջ նկատողութեան առնելէ յետոյ որոշեցին կատարել խնդիրն եւ յղեցին զանգակն, որ հոս հասաւ Յուլիս 8ին: Այս առթիւ թէ՛ ճանապարհին եւ թէ՛ հոս կատարուեցան մեծամեծ հանդէսներ: Մենք լրագրաց մէջ անոնց մասին մեր կարգացածներ զանց ընելով, որ ինքնին ընթերցանութեան արժանի բաներ են, մեր աչքով տեսածներու վրայ կ'ուզենք ձեզ գաղափար մը տալ: Այդ օր, Յուլիս 8, որ չորեքշաբթի էր, արուեստահանդիսէն ներսը մտնելը ձրի էր բոլոր դպրոցականաց համար: Քաղաքիս եւ Միացեալ Նահանգաց այլեւայլ քաղաքներու աղջկանց եւ մանչերու տօնն էր այն օր: Անոնք ամէնքն ալ մաքուր ու կոկիկ հագուած էին: Փողոցներու մէջ ցանած ցրուած աղամանդներու կը

նմանէին եւ կու տային Սէյնթ Լուիսին չուք եւ փայլ: Մենք այսօր չկրցանք, ինչպէս կրցանք բացման օրը, նստելու տեղ գտնել երկտրական կառքերու մէջ, ուստի պարտաւորուեցանք ոտքի կայնիլ: Կէսօրէն երկուքուկէս ժամ վերջ լսեցինք փողերու հնչելը, որք կը ծանուցանէին զանգակի համարը արուեստահանդիսի մի դուռը: Իսկոյն ներսը կազմուեցաւ թափօր մը միանալու համար դուրսը զանգակին ընկերացող թափօրին հետ: Մենք մեր ընտանեաց անդամներու հետ վաղեցիք գտնելու յարմար կուտան մը՝ լաւ կերպով ամէն բան տեսնել կարենալու համար: Ամէնէն առաջ անցան հեծեալ ոստիկաններ, անոնց ետեւէն՝ զինուորական հետեւակ նուագաժողներու խումբ, ապա՝ արեւելեան նահանգներէն եկող զինուորական ուսանողներու գունդեր: Ասոնք ոտքէն մինչեւ գլուխ հագուած էին խիստ փառաւոր համազգեստներ եւ կ'առաջնորդուէին իրենց յատուկ նուագաժողներու խումբով: Ամէնքն ալ էին կրտսրի՛, վառվառն, առոյգ եւ զիրենք տեսնողներու սքանչացում գրաւող երիտասարդներ: Ասոնց ետեւէն իբր հակապատկեր եկան Փիլիպպեան կղզիներու կարճահասակ թուխ զինուորներու գունդեր: Բարձրակարգ զինուորական խումբ մը, յետոյ հեծեալ կանոնաւոր զօրքեր եւ հեծեալ նուագաժողներ, ասոնցմէ վերջ ուրիշ տեսակ համազգեստներ հագած զինուորական ուսանողներու եւ անոնց նուագաժողներու ուրիշ խումբ: ապա Ֆիլատելֆիոյ եւ քաղաքիս քաղաքացիներ եւ քաղաքային պաշտօնեաներ: Չմոռնանք ըսելու թէ նուագաժող խումբեր ամէնքն ալ կը չալէին իրարմէ անկախաբար տարբեր եղանակներ: Թափօրէն էն վերջ երեւցան չքեղապէս դարդարուած տասներկու վիթխարի ձիեր, որք կը քաշէին ճեղքուած զանգակն: Բազմութիւն ի տես զանգակին բոլոր հուրրաններու աղաղակ մը, որ խլացուցիչ էր: Չանգակն, որ զետեղուած էր ծաղկազարդ դահլորակի մը վրայ, աւելի պերճախօս էր այդ օր քան թէ հնութեան պերճախօսներ՝ Կիկերոն եւ Դեմոսթենէս: Թափօրին մէջ մարդ մը իր նստած կառքէն ձրիաբար ժողովուրդին կու տար մէծիւթի մեծութեամբ շքանշաններ, որք կը կրէին զանգակի լուսանկարն ոսկեգոյն, բայց ոչ ոսկի շրջանակի մէջ: Այս վերջնոյն վարի կողմէն կախուած կար մետաքսեայ կապոյտ ժապաւէն, երկու մատնաչափ երկայն եւ մի մատնաչափ լայն: Այս ժապաւէնի վրայ ոսկետառ գրերով գրուած էին սա բառեր. «Աշխարհահանդէս Լուիզիանայի

գնման տոթիւ : Ֆիլատէլֆիա կ'ողջունէ զՍէյնթ Լուիս : Դիւրին չէր այս շքանշաններ ձեռք բերել : Վասն զի զանոնք ստանալու համար ժրջանութեամբ մաքառողներ էին բիւրաւորներ : Մեր զաւակներ , շատ զարմացանք , կրցան չորս հատ ձեռք բերել : Ամենքս ալ , համակերպելով ուրիշներուն , կախեցինք շքանշաններ մեր կուրծքէն : Բայց սխալ չհասկնաք միտքս , երբ համակերպիլ բառ կը գործածեմ , այսինքն չհասկնաք թէ մենք անտարբեր էինք դէպի զանգակ եւ միայն համակերպելու համար էր որ կախեցինք շքանշաններ մեր կուրծքէն : Քաւ լիցի , Թափօրն յառաջ խաղալով հասաւ Սէյնթ Լուիս հրապարակ , Լուիզիանա արձանին ոտքը , ուր Մր. Ֆրանսիս բեմ ելլելով նախ ի կարգ հրաւիրեց ժողովուրդ եւ ապա ծանուց թէ հաղարարութեամբ մարդիկ պիտի երգէին Ամերիկեան երգը : Լուսթիւն տիրեց եւ երգն երգուեցաւ շատ ներդաշնակ կերպով : Երգն՝ որ մեզ յիշեցուց Սր. Գրոյց սա համար : «Խորայել թող ուրախանայ իր ստեղծողին վրայ : Սիօնի որդիք թող ջնջան» : Երգէն յետոյ մատուցուեցաւ աղօթք մը եւ արտասանուեցան խանդավառ ատենախօսութիւններ , որք եղան վերջաբան օրուան հանդիսին :

(Շարունակել)

Թղթակէց

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՍՏԱՐԵՐ Է

(Է. Ի. Ե. Ե. Ե.)

«Սր. Գրական այն հայեցողութիւններ , որք կը նկատեն թէ կենդանի Աստուծոյ մը գոյութիւնը , մարդուն ստեղծումը , եւն. գիտութեան շնորհիւ հաստատուած բնական անյեղի օրինաց հետ անմիաբան են» :

Այդօրինակ նախադասութիւններ որքան բազմապատիկ եղանակաւորութիւններով կը գնահատուին իբր ծաղկափթիթումը գերագոյն իմաստութեան : Անհաւատ ծանծաղամտութեան նշան մ'է արդի խորհողութիւնը , երբ այդ կարգի խօսքեր այդօրինակ ծաւալում մը կը գտնեն : Ով որ քիչ շատ արդի բնախոհութեան արդիւններով կը զբաղի , գիտէ թէ ինչ է իսկական վիճակը «գիտութեան շնորհիւ հաստատուած անյեղի բնական օրէնքներուն» : Այս գեղեցիկ վրայ կատարուած հսկայ յառաջդիմութեան մը ճիշդ ատուագանիւն է որ , սատարիկ ջանքերու հետեւանօք , այն ամէնը զոր մարդ «անյեղի բնական օրէնք» կը համարէր , սկսած է երերալ , սասանիլ : Այս կանխագոյն ժամանակաց մէջ ի վեր հանուած բնական օրէնքները միայն այն ատենուան ծանօթ իրողութիւններէն հանուած եզրակացութիւններ էին : Որքան նոր դիմութիւններ կատարուին , նոր իրողութիւններ

հաստատուին ճշգրտոյն հետախուզութեանց շնորհիւ , նոյնքան անհաստատութեան կը մատնուին հին վճռումներ : Կարելի է ըսել թէ արդի բնախոհութեան համար մեծագոյն յառաջդիմութիւնն այն է , որ ի նկատ կ'առնէ մինչ ցարդ հրապարակուածներուն անստուգութիւնը , կ'զգայ գետնին սասանիլը ու կը նշմարէ թէ ըստ մեծի մասին անհիմն վարկածներ էին ինչ որ մարդ անփոփոխ օրէնքներ նկատած էր : Եւ ամէն ճշմարիտ բնախոյզ պիտի արհամարհէ այն թեթեւամտութիւնը , որով յաճախ դուզնաքեայ գիտնականներ անտեղի վարկածներ իբր հաստատ ճշմարտութիւններ կը հրատարակեն՝ իրենք զիրենք ժողովրդական ընելու համար : Շատ չանցած՝ մէկ կողմ պիտի դրուին իբր անպէտ երկաթ այն հրետանիները , որոնցմով կը խորհուի Սր. Գրական ճշմարտութիւններ ոչնչացնել : Միայն մէկ օրինակ նորագոյն ժամանակներէ թէ ինչպէս փոքր գիւտ մը հիմնայաւոր կ'ընէ դէպ մը այդ «անյեղի բնական օրէնքներ» յորջորջուածներուն : Բնագիտութեան այն անբռնաբարելի սկզբունքներէն մին էր թէ զօրութիւն , ոյժ , հոն միայն կարելի է ինորոյ հայթայթուիլ , ուր ոեւէ կերպիւ ուժոյ բարդում մը տեղի կ'ունենայ , քանի որ նիւթը անստեղծ է : Քաջայայտ է թէ այս «բնական օրէնք» բատիումի գիւտով տապալած է : Հոս մարդ առջեւն ունի իրողութիւն մը , որ կը հակառէ բնագիտութեան մինչ ցարդ պարզածները : Ու բնագիտութիւնը ստիպուած է՝ հանդէպ այս փոքր տարրին որ պուտիկ մը աղի պէս հոգ առջեւնիս է՝ առաթուր կոխել դարերէ ի վեր անդորդելի նկատուած պողպատեայ օրէնքներ : Յայտնի է թէ բատիումը յատկութիւնը ունի վերին աստիճան փօքր տարրամասնիկներ (եիկտրոն) անհամար քանակութեամբ եւ մեծ զօրութեամբ ու արագութեամբ ի բաց ընկնելու՝ առանց արտաքուստ ոեւէ զօրութեան մը ներգործութեանը : Միեւնոյն ատեն յառաջ կու գան սզեցողութիւններ , որք համանման են Ռէօնթգէնեան ճառագայթներու : Բատիումէն մեկնող սոյն կայծեր երկվայրկեանի մէջ 160.000 քմ. արագութիւն մը ունին : Հոս տէր ենք իրողութեան մը , որ մինչ ցարդ գիտութեան պարզած բնական օրէնքներու հետ կատարեալ հակասութեան մէջ է , եւ աւելի քան որչափ աշխարհիկ եղբայրը — իմա ոչ տիտղոսաւոր գիտունը — կարող է վճռադատել , այս դուզնաքեայ իրողութիւնը կը բռնադատէ գիտութիւնը նոր ասպարէզներ , նոր ճամբաներ բանալու : Այս օրինակ մ'է միայն թէ որքան մոլոր ինչ է խօսքը ընել «յաւիտենական համարուած

պղծե՛ք բնական օրէնքներու զորո գիտութիւնը հաստատած է ։»

Ճշգրիտ հետախուզութիւնը կը ջանայ ոչ միայն իրողութիւններ հաստատել, այլ մանաւանդ ճշգրիտ եզրակացութիւններ հանել այս իրողութիւններէ ։ Կարող ենք իրողութիւնները լիովին ընդունիլ, սակայն տարբեր բան է ընդունիլ անոնց վրայ կառուցուած վարկածներն ալ ։ Ուրիշ սահման մը, որու վրայ այս վարկածները զարմանալի կերպով կը ծաղկին, մարդուն ծագման վարդապետութիւնն է ։ Ստուգիւ ընդարձակ չըջանական կան, որք միամիտ են հաւատալու չափ թէ գիտութիւնը ապացոյցներ ունի մարդու անասունէ զարգացած ըլլալուն ։ Ասոր հակառակ Վիրխովի նման մարդ մը, որ իր ընդդէմ Գրիտոնէութեան բռնած շիրքով մէկտեղ կ'ատէր ամէն գիտական պատրանք եւ կեղծերեւոյթ, հետեւեալը կ'ըսէ . «Այսպէս ամէն գիծերու վրայ ուր յարձակողականի սկսած էինք՝ ետ մղուած ենք» ։ Բոլոր ճիգերը շարունակութիւնը գտնելու համար անասունէն առ մարդ բարձրացող զարգացման գծին, ի դերեւ ելած են ։ «Նախամարդ չկայ, կապկամարդը գոյութիւն չունի» ։ Պակսած անգամը (missing link) երազի ստեղծում մ'էր ։»

Այս օղակը գլխաւոր դեր մը կը խաղայ ակներեւ կապկական վարդապետութեան մէջ, Կ'ըսուէր թէ, եթէ մարդ անասունէն զարգացած է, պէտք էր որ ունէ տեղ, ունէ կերպով, արարածներու ոսկերտութիւն գտնուէին, որք փոխանցումը կազմէին զարգացման ամենարարձր աստիճանի հասած անասունէն մինչեւ մարդուն ամենաստորին տիպը ։ Այսպէս տասնեակ տարիներով գիտունի մեծ եռանդեամբ ի խնդիր եղան պսկսած անդամին, Բաղձանքը հոս կարի յաճախ ծնողն եղաւ մտքին, եւ մէկէ աւելի անգամներ գիտուն մը այսինչ քարայրին կամ գետաշաղախին մէջ թաղուած քանի մը ոսկորներ գտաւ, որոնց մէջ կարծեց նշխարներուն գիւտը ըրած ըլլալ կէս-կապիկ, կէս-մարդ արարածին ։

Այս մասին գլխաւորապէս շատ աղմուկ հանեց 1894ի Տօքթ. Էօմէն Տիւպուայի զեկուցումը մը թէ Ճավայի մէջ գետի մը ցամաքաչափէն 7 մետր վար քանի մը ոսկորներ գտած է (գանկի մը մաս, զստակը մը, եւ ակռայ մը) որք կապիկին եւ մարդուն միջեւ այդ տեսակ փոխանցածն էր մը կը վերաբերին իբր թէ ։ Յետոյ տարիներով այն Ճավայի մարդկապիկը մեծ դեր մը խաղաց գիտնական աշխարհին մէջ եւ իբր ահպիրայ-նախաշաւիղ գիւտ մը գովաբանուեցաւ ։ Միայն թէ

գիտութեան այս յաղթանակն ողբալի վախճան մը ունեցաւ ։ Փրոֆ. Վիրխով եւ ուրիշ քանի մը գիտուններ քննեցին խնդիրը ճշգրտօրէն, եւ այս եզրակացութիւնը դուրս եկաւ թէ ոսկորները անշատ տեղեր գտնուած էին, զստակը մինչեւ անգամ տարի մը յետոյ քան գանկը, եւ թէ բաց ատի գանկը բոլորովին հասարակ կապկական մ'է, իսկ զստակը մարդէ մը ։ Թէ ո՞վ է խնդրոյ տակ եղած ակռան կորսնցնողը՝ դեռ ճշգրտօրէն հաստատուած չէ ։ Վիրխով դիտել տուաւ այս տոթիւ թէ «Անգուսպ մարմաջը մարդուն համար միութեան կան նախատիպ մը գտնելու՝ ժողովրդական ըրած է Տարվինեան ըմբռնումով նախամարդու մը հետախուզումը» ։ Եւ կը յաւելու բացատրել թէ «Տիւպուայէ գտնուած գանկը կապիկի մը կը վերաբերի» (Եւրոնակէի) ։

ՕՂԻ ՄԱՐԳԱՐԷՆԵՐ

Աւետիքեւի ազնիւ ընթերցողներուն համար Անգղիերէն թերթէ մը կը քաղեմ հետեւեալը, խորհելով ու միանգամայն յուսալով թէ շահեկան կրնայ ըլլալ ։

Շատ հետաքրքրական է ուսումնասիրել միջատներուն՝ օղին էն արժանահաւատ մարգարէներուն՝ կեանքն ու անոնց բնազդներն, Դիւղը ապրող տղաք աւելի լաւ ուսումնասիրելու պատեհութիւնը կ'ուսնեան քան քաղաքացիները ։

Արդէն հանրածանօթ իրողութիւն մըն է թէ մեղունները օղի մարգարէներ են ։ Հասարակաց խօսք մը կայ . «Մեղուն երբէք տարափի չընունիր» ։ Երբ պիտի անձրեւէ, հեռունները չերթար, հապաիրենց փեթակներուն մօտ կը բզզայ, Հին բանաստեղծութիւն մը կայ որ կ'ըսէ,

«Մինչ մեղուններ թռած ատեն պարզեն թեւեր, Նշան է մեզ թէ պիտի գան պայծառ օրեր ։

Բայց մինչ իրենց մօտ փեթակին կը թըռչտին, Վստահելի այդ նշան է փոթորիկին» ։

Անձրեւ գալէն առաջ մինչ կը տեսնուի մեղուններու բազմութեամբ փեթակ մտնել եւ առտուն կանուխ աշխատիլը, փոփոխական օղի նշան է ։ Առտուն կանուխ մինչ արեւը իր ոսկեճաճանչ նշողներն շանթարձակ, սանձարձակ կը տարածէ երկրիս վրայ, օղի այս միջատները մեղր կը շինեն ։

Պիծակները եւ իշամեղունները, որոնք իրենց բոյնը կը հաստատեն առուակներուն եզերքը, աւելի լաւ օղի մարգարէներ են քան մեղունները ։ Երբ շինեն իրենց բոյնը զետափներէն բարձր, գիւղացիք ընդհանրապէս կը նկատեն զայն իբրեւ

նշան թաց եղանակի հեղեղներէն պաշտպանուելու : Իսկ երբ բոյները ջուրին մակերեսին հաւասար են, կը նախաձայնուի չոր եւ տաք եղանակ :

Մինչ մրջիւնները ամառուան մէջ իրենց բոյները կը շինեն, կանուխ եւ ցուրտ ձմեռուան նշան մըն է, եւ երբ դետնին տակ կ'ապրին ու տակաւ առ տակաւ կը բարձրանան, անձրեւ գալու նշան է : Մրջիւնի մը բոյնին բաց ըլլալն պայծառ օդի, իսկ դոց ըլլալն՝ փոթորկի նշան է :

Անձրեւի ժամանակ սարդերը գործելէ կը դադարին, շուտ կտրելու նշան : Իսկ մինչ տեսնուի իրենց օտաւայններն ամրապնդելնին, բուքի վստահելի ապացոյց մըն է : Սակայն եթէ վերանորոգեն իրենց թակարդները իրիկուան պահուն, գիշեր ատեն անձրեւ գալու նշան է :

Լուսաճաճանչ արեւին ճառագայթներուն տակ, երբ մօղուկները գերան մը ձեւացնեն, լաւ օդի, իսկ երբ հոյլ ի հոյլ խաղան ծառերուն շուքին տակ ու անառակութեամբ խայթեն, անձրեւի արժանա-հաւատ ապացոյց :

Կանանչ միջատն ալ իբր օդի մարգարէ նկատուած է : Ամառուան տաք օրուան առաջին իրիկունը, այս միջատին սուր կերպով ճչելուն ձայնը կը լսուի : Բաթիտիտ, տիտ, տիտ : Երկրագործը կը նշանակէ թուականը, զի սաստիկ ցուրտին միայն վեց շաբաթ մնացած է :

Ահա մեր անուշաղբութեամբ դիտած, թերեւս շատ անգամ անպէտ սեպած, միջատներուն՝ մարդոց մատուցած ծառայութիւններն : Ահա խորհող մտքերն զմեզ կարող պիտի ընեն ու գիտութեան մէջ յառաջացողներն աւելի անհունին, գերագոյն էակին, յաւիտենականին, անհասանելիին, պիտի հասցնեն :

Վերադառնալ վեր բանականութիւն եւ բանականութենէն վեր Հոգին Սուրբ :

Սըվադ

ԱՅԵՏԻՍ Ղ. ՔԱՇԱՅԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԻԹԼԻՍԷՆ ԿԱՐԻՆ

Մայիսի 1/14-ը օր Տր. Ընտրութեան հետ ուղեւորեցանք դէպ ի կարին, ուր պիտի հաստատուին առ ժամանակեայ կերպիւ եւ վերաբու-ժական գործողութիւններու պիտի նուիրէ ամառը : Հազիւ քաղաքէն հեռացած ենք, բուն տեղատարափ մը կ'սկսի : Հարաւի հով սաստկութեամբ կը սուլէ եւ հոս, Ռահուայի մէջ աւելի սաստկութեամբ : Զիւր արագութեամբ կը քշուին, եւ մենք

6 ժամու ճամբա կտրելով մեր առաջի օթեան, Դատուան, ժամանելու ենք : Ժամ 8ին (Ը. Ե.) Դատուան կը հասնինք եւ մեր յառաջընթաց օտարական զինուորներ — որ Կայս. կառավարութենէն մեզ չնորհուած էին — հանգստաւէտ սենեակ մը կ'առաջնորդեն մեզ վառ կրակի մը շուրջ բոլորելու եւ ցրտէն կապուեցած եւ կարկամած մեր մարմինները տաքցնելու : Հոս առաւ փոռիւնիւթ կար, գիշեր ցուրտ զգալի չէր, թէեւ Դատուան ծովուն խիստ մօտ եւ օդն ալ շատ ցուրտ էր ծովու բուն հովերէն :

Պիթլիսէն 6 ժամ հեռաւորութեամբ այս հաստատութիւնը գիւղ վաճառաչահ նաւահանգիստ մ'է գիւղացւոց ապրելու հեշտ միջոցներ ընձեռող : Ունի մեծ եկեղեցի մը եւ դպրոց, որու կը հսկեն երկու բնիկ պատանի ուսուցիչներ, տեղային վարժարանի շրջանաւարտներէն, մէկ քահանայ, Տ. Թադէոսի որդի Տ. Թադէոս եւ Աւետ. հաստատութիւն մը մի քանի Պիթլիսցի եւ բնիկ եղբայրներով, բոյց առանց կանոնաւոր պաշտօնէի եւ դպրոցի : Մերազնէից դպրոցն ունեցած է 40-50 ուսանողներ : Հոս կըրթական գործ յաջողութիւն ունեցած է անցելոյն մէջ : Գանի մը տարիէ ի վեր հոս հաստատուած են մի քանի մանրավաճառ եւ արհեստաւոր Պիթլիսցիներ եւ յաջողած ալ : Առաւօտ ճարտար բժիշկի համբաւ շուտ կը շրջի գիւղին մէջ եւ հիւանդներ կը խոնուին, որոց ձրի կը նայի եւ ձրի դեղեր կու տայ, ժամանակի անձկութիւն չնկատելով : Շտապաւ ձիեր եւ բռններ կը պատրաստուին եւ ժամ 8ին (Ը. Ե.) ճամբայ կ'ելլենք մեծ կարաւանով :

Հազիւ մէկ երկու ժամ ճամբորդած ենք, բուն տեղատարափ մը կ'սկսի կրկին : Ծամբաներ գրեթէ անանցանելի են : Բոլորովին թրջուած ենք եւ այսու կ'ստիպուինք Դատուանէն 6 ժամ հեռութիւնը գիւղ օթեանիլ, ցրտէն եւ անձրեւէն պատսպարուելու հոս : Վառելանիւթի սակաւութիւն խիստ զգալի էր այս գիւղի մէջ, եղածն ալ ցած էր — քակոր : Դժուարաւ կրցինք գտնել քանի մը հինցած փայտի կտորներ եւ ստիպեալ գնեցինք : Մեզ պատրաստուած սենեակ լաւ էր եւ անդորրաւէտ : Այս գիւղն ալ լաւ գիւղ մ'էր հարթ դաշտադեանի վրայ : Ունի Պատրիարքարանէն հաստատուած նպաստընկալ վարժարան մը 30-40 աշակերտներով, որոց կը դասախօսէր Պիթլիսցի Պ. Մկրտիչ Ալթիքաթեան : Յաջորդ առաւօտ հողմակոծ անձրեւին կը յաջորդէ ձեան սաստկանալն իրիկ մը, որ անկարելի կ'ընէ ճամբայ շարունակել : Մինչ կէսօր կ'ստիպուինք հոս սպասել, օդին թոյլտուութեամբ ժամ 2ին (Ը. Ե.) ճամբայ կ'ելլենք

Հ ժամ հեռաւորութեամբ Մեծք գիւղ զիշերելու : Տեղացիները ունեւան ճաշակ չունին , դպրոց ունեցած չեն ընաւ : Եկեղեցի մը ունին եւ տգէտ խեղճ քահանայ մը : Եթէ ուզեն , նպաստաւոր պարագաներ ունին դպրոց մը ունենալու :

Հոս հանգիստ մը անուշ եւ անդորր քուն մը վայելեցինք տաքուկ օհնեկի մը մէջ , մասնաւոր հոգածու ընտրութեամբ մը պատրաստուած : Մեծարանքով եւ հաճութեամբ պատրաստուած համեստ ճաշ մը կ'ընենք տան տիրուհիէն խնամով կարգադրուած : Բարձր գոհունակութեան մը զգացում կ'զգանք հանդէպ բարեսիրտ հիւրընկալին , որ ամէն ծառայութիւն եւ հոգ կը շտալէր անշահխնդիր ոգով : Հոս եւս Տր. Ընտրութեամբ մի քանի հիւանդներ քննեց , դեղահատեր տուաւ , գործածութիւնը բացատրեց եւ առատապէս վարձատրելով տանուտէր՝ գոհունակութեամբ մեկնեցաւ : Օր պարգուած է , զօրաւոր ցուրտ մը արեւու հետ կը մրցի գեղեցիկ եւ ջերմագին շողեր ծծելու , նուազեցնելու եւ կարծես զօրաւոր եւ ջերմիկ ճառագայթներն արգելելու :

Ժամ 8½-ին (Ը. Ե.) կը մեկնինք անուշ տպաւորութեան մը ներքեւ եւ հետաքրքրութեամբ հոս հոն մեր շուրջ կը դիտեմք : Հաճոյական է զարնանային ճամբորդութիւն , մանաւանդ մեծաթիւ կարաւանով մը , զոր ամէնն ալ բարեկամ , զրացի եւ եղբայր անուան տակ ճանչնալու բաղժն ունեցած ես :

Հազիւ երկու ժամ ճամբորդած ենք եւ զառիւ վերէ մը դժուարաւ վեր կ'ելլենք , ձիեր ծանրաբեռնած հեւ ի հեւ կը քայլեն , փոքրիկ 9-10 ամեայ Բիւրա տղեկ մը իբր քաջաւարժ ձիաւոր իր անթամբ եզը հեծած կը յառաջանայ աներասան , անսանձ : Կը խնդանք ամէնքս տղեկին այս ճարտարութեան ի տես : Քանի մը փոքր ջրեր կ'անցնինք , ինչպէս նաեւ գետակ մը եւ մեր ճամբան շարունակելով կը հանդիպինք ցիւքաներու երջանիկ խումբի մը , որոնք սեւ եւ կոնաճեւ վրաններ կանգնած դաշտի մէջ՝ առանց օդին ցրտութիւն եւ գետին թացութիւն նկատելու : Ուրախութեամբ հոն կ'ապրէին եւ կը գործէին : Կարաւանը տեսնելով բոլորն ալ դուրս եկան հետաքրքրութեամբ դիտելու խուռն ճամբորդներ ամէն հասակի եւ վիճակի : Մի քանի անհասկնալի բաներու փոխանակութեամբ մեծ քրքիչ կ'արձակեն , գուցէ օտարոտի երեւոյթ մը տեսնելով : Մի քանի անծանօթ գիւղերէ անցնելով յառաջ կ'երթանք : Պահ մը ետք կու գայ Կարնէն եկող կարաւան մը վաճառականական ապրանքներով եւ սնտուկներով բեռնուած :

(Շարունակելի)

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Այսօր հաճելի եւ տպաւորիչ ժամանց մը ունեցանք իրիկուան ժամը 8ին (Ը. Ե.) քաղաքիս տղայոց Ամերիկեան Բարձր. Դպրոցի սրահին մէջ :

Երկսեռ դպրոցական տղակերտներով լեցուած էին նստարանները , նոյնպէս դպրոցին կարգ մը շրջանաւարտներով եւ ուրիշ հրաւիրուածներով : Բեմը նստած էր վայելչադէմ վեր. Գէորգ Տէմիրճեան (Կիւրնոյ երէց) : Վարժարանի աղջկանց կողմէ երգ մը երգուեցաւ : Ապա վարժապետներէն Ռ. էֆ. Բագուպեան ծանոյց ժողովրդեան թէ «վեր. Գ. Տէմիրճեան ատենախօսութիւն մը պիտի ընէ , որուն նիւթը խօսքերէն պիտի հասկնաք :» Յարգելի երէցը ոտքի ելաւ հեղահամայր եւ համակրելի դիմօք եւ սկսաւ խօսիլ : Եւ մենք համառօտութիւնը կը ներկայացնենք Աւետիքի ընթերցողաց :

Քաղաքիս Ամերիկեան սոյն հաստատութիւնը կրթական կարեւոր դիրք մը բռնած է բաւական ժամանակէ ի վեր եւ շատ ծառայած է ժողովրդին կրթութեան : Բայց ես ատոր վրայ պիտի չխօսիմ , այլ պիտի խնդրեմ ներկայ հանդիսականներէ , մանաւանդ դպրոցականներէ , որ գրելու արհեստին զարկ մը տան :

Ա. Լեզու սորվիլ պէտք է եւ նոյնչափ պէտք է գրականութիւնը մշակել : Ներկայիս մէջ եթէ քիչ կը տեսնուի գրականութեան արդիւնքը , ապագային մէջ զայն վայելելու կասկած չունինք : Դրականութիւնը շատ անգամներ վնասներ գործած է , եւ մենք կը վախնանք գրականութենէ : Բայց ատոնք վնասներ չեն , ինչպէս որ վնաս մը չեն նաւերու կամ երկաթուղեաց պատահած երբեմնական արկածները բաղդաւամբ իրենց մատուցած մեծ ծառայութեանց : Մեր մատաղ սերունդը վարժեցնելու ենք , որ ապագայի եւ ներկայի չար գրիչներու առջեւը առնէ :

Բ. Գրելու արհեստը զարգացման եւ յառաջացման միջոց մ'է : Անոնք որ չեն գրեր՝ տնասխորհուրդներ կ'ունենան : Անոնք որ չեն գրեր՝ ամուլ կը մնան մտքով : Գրելով է որ մեր ապագայ սերունդը զրական բարձր մակարդակի մը պիտի կրնայ հասնիլ :

Գ. Աշխարհիս ծառայելու միջոցը գրականութիւնն է : Ճշմարիտ եւ ճիշտ մտնալով միայն աշխարհին համար ապրելու , ուրիշներուն բարոյական յառաջացման եւ բարձրացման համար գրելու յարմար անձինք են ուսեալները : Չափահասները , մանաւանդ ծերերը , չեն գրեր : Գրականութիւն ըսելով կը հասկնանք մարդը թղթի ծալքերուն մէջ դրուած եւ աշխարհ նետուած :

ԱՐՄԵՆԱԿ

Դ. Մենք միշտ տրտունջ կ'ընենք դրամ չունենալու համար: Մեր հառաչանքը եւ ծիծաղը կարծես դրամի համար է: Սակայն աշխարհ դրամէ աւելի բարոյականի պէտք ունի: Երբ մեր խորհուրդները կը յստականան, այն ատեն կ'զգանք թէ մեր պակասը լեցուած է:

Ե. Հոգեւոր ու բարոյական ինչ մնայուն յիշատակներ կը կանգնենք գրելով:

Զ. Բազմութեան մը խօսելու կերպը գրականութիւնն է: Մենք ամպիրոններէն կը խօսինք քանի մը հարիւր մարդոց միայն: Սփրքըն եւ Պիլլըր քանի մը հազարներու կը քարոզէին: Բայց անոնց գրականութիւնները ամբողջ աշխարհին կը խօսին: Գրողներ գիտնալու են որ թէեւ սենեկի առանձնութեանց մէջ կը գրեն, բայց աշխարհին կը խօսին:

Է. Մենք ուշ սկսելու չենք գրելու արուեստը, այլ մանկութենէ: Մր. Մուտի անգամ մը ըսաւ թէ Վիտ 4 տարեկան թոռս ինծի նամակ մը գրեց: Մենք ինչո՞ւ 8, 10, 12 տարեկանէն սկսեալ գրելու ճաշակը չտանք մանկան: Այս սրահին մէջ դպրոցէ շրջանաւարտ հայրեր եւ մայրեր կան, որոնք այժմ գաւակաց տէր են: Անոնցմէ կ'ակնկալենք որ իրենց գաւակները գրականութեան վարժեցնեն: Դպրոցական ծրագրաց մէջ կը կարդանք քերականութիւն, շարադրութիւն, եւն.: Արդեօք այս շարադրութիւնները ստոյգ կը նպաստեն գրելու:

Ը. Վարժեցնելու ենք մանուկները որ սիրեն գրել: Անգղիացի մարդ մը տղայ մը ունէր, որ միշտ կը գրէր: Հայրը շատ կը բարկանար անոր որ մինչեւ վերջը թուղթեր կը մրոտէր: Օր մը այնչափ բարկացաւ իր տղուն որ լաւ մը ծեծեց զայն: Տղան լալէն իր հօրը ոտանաւորով պատասխանեց: Մասնաւոր միջոցներ տալու ենք մանկանց եւ զանոնք միշտ քաջալերելու ենք: Տղոց միտքերը բարոյականի գաղափարներով լեցնելու ենք:

Թ. Գրելը մրոտել ըսել չէ թուղթերը: Շատ անգամ մենք լրագիրները կը կարդանք եւ վար կը դնենք, ըսելով թէ «Մէջը բան չկայ»:

Ժ. Գրելու համար լեզուն գիտնալու է: Դպրոցներ ոյժ տալու են լեզուին, որ գրականութիւնը մաքուր ըլլայ: Հայ լեզուի զարգացումը որ երբեմն ետ մնացած է Ամերիկեան դպրոցներուն մէջ՝ Ամերիկացիներուն համար չէ (անոնք կ'սկսեն որ մենք կանոնաւոր գրողներ ըլլանք), այլ ուսուցչական կաճառին անհոգութեան համար:

ԺԱ. Բարոյական գրականութիւնը մշակելու ենք: Ահա այս է ամենավերջին եւ կարեւոր թելադրութիւնս, որով մարդկութեան օգտակար կրնանք ըլլալ: Հանդուցեալ վեր. Պետիկեան շարժեց

անգամ մը իր գրիչը եւ անա աղտոտ եւ հիւանդոտ գրականութիւնը խափանեց, եւ անոր գրիչը փայլ մը տալով լրագրական աշխարհին՝ իր բարի ազդեցութիւնը ձգեց անոր վրայ: (Բուռն ծափահարութիւններ:)

Ապա աղջիկներէն երգ մը երգուեցաւ եւ հանդէսը վեր: Տէմիրճեանի առաքելական աղօթքով վերջացաւ: Զգածուած ունկնդիրներ եկան ձեռաց պինդ սեղմումներով շնորհակալութիւն յայտնել ատենախօսին:

Անկեղծ թելադրութիւն մ'ալ ետ ունիմ յիշեալ յարգելի երէցին: Արդեօք կարելի չէ՞ որ առանկ կարող եւ մանաւանդ գրականութեան անկեղծ փափաքով լի անձ մը շատ անգամներ փայլի մեր Աւետաբերի հորիզոնին վրայ, ինչպէս ուրիշ երէցներ կը փայլին: Դժբախտաբար Աւետաբերի մէջ իր ստորագրութեամբը երկտող մը իսկ չենք կարգացած:

ՅԱՅԷԱՆԵՍ Կ. ԶԱՐԻՅԵԱՆ

Սրվազ, Յունիս 3, 1904

Ա. Զ. Դ.

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՊԱՐՏԻԶԱԿ

25րդ Տարւելն

Վարժարանը, իր 25ամեակին առիթով վերակազմուած նոր եւ լաւագոյն կարգադրութիւններով, կը բացուի Դ. օր, Սեպտ. 7 (Ն. Տ.): Առեւտրական ուսումներ մեծ տեղ մը կը բռնեն բարեփոխեալ ծրագրին մէջ: Վարժարանին ուսմանց ընթացքը վեցամեայ է, երկու տարի նախապատրաստական եւ չորս տարի ալ Վարժարանական կարգերու համար: Ուսուցչական մարմինը կը բաղկանայ հմուտ եւ փորձառու ուսուցիչներէ, որոնց հինգը գոյէճներու ընթացաւարտներ են եւ մէկը համալսարանական մը: Առողջական տեսակէտով Վարժարանին դիրքը անզուգական է: Իր յատուկ բժիշկը մօտէն կը հսկէ աշակերտներուն առողջական վիճակին վրայ: Տնօրէնը եւ ուրիշ չորս գիշերօթիկ ուսուցիչներ, որոնք Վարժարանին չէնք լին մէջ կը ընակին, մօտէն կը հսկեն աշակերտներուն վարքուբարքին վրայ: Վարժարանին տարեթոյական է 16 Օսմ. ոսկի, որուն կէսը Սեպտ. սկիզբը վճարելի է, եւ միւս կէսը՝ Յունիսի վերջեր:

ՅԱՅԷ. — Կ. պոլսէն եկող հին եւ նոր աշակերտներ կրնան կէս գնով Հայտար-Փայայէն երկաթուղիով Իզմիտ գալ՝ դիմելով, մինչեւ Օգոստ. 18/31 Պայպըլ Հաուս, Գրիգոր էֆ. Շահպազեանի Վարժարանին նոր յայտագիրը ստանալու համար դիմել Պայպըլ Հաուս Մր. Ու. Ու. Փիթի:

Սխալ «ղզուրի»-ն. Աւետաբերի 27 թիւին 475րդ երեսի երկրորդ սիւնակին 17րդ տողին մէջ «Արաբերէն» բառը «Արամերէն» պիտի կարդացուի:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաքի Կոյրերու եւ խուլ համբերու ապաստանարանը Համագլխային Անկեղանոցի եւ Տարիւլ Խայրի մօտ պետական գետնի մը վրայ պիտի կառուցուի : Շէնքին յատկաձեւը եւ մատակարարութեան ներքին կանոնադրը պատրաստուած եւ Վեհ. Սուլթանին մատուցուած են : Հաստատութիւնը մասնագէտ անօրէն մը պիտի ունենայ : 4,000 ոսկիի Կայս. շնորհէն զատ պետական ազարակ մը պիտի յատկացուի անոր մնայուն ծախքին համար : — Հապէշաստան ղրկուած Օսմանեան պատուիրակները վերադառնալով ուղղակի Կայս. պալատ գացին : Պատուիրակութիւնը շատ սիրալիր ընդունելութիւն գտած է Հապէշաստանի Կայսրէն եւ այլեւայլ պատուանշաններով ու նուէրներով մեծարուած է ն. Վեհափառութենէն : Հապէշաստանի Իսլամները այդ առիթով զրամ հաւաքած են ընդարձակ ու գեղեցիկ մզկիթի մը շինութեան համար : Հիմնարկէն ալ կատարած են մեծ հանդէսով : — Պաշտօնական գեկոյց մը կ'արգելէ օտար մանր զրամներու շրջաբերութիւնը եւ ձեռնհաս պաշտօնատուներու ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ այս արգելքը ճշտել գործադրելու համար : — Վոսփորի գիւղերէն Հայտարփաշա երթալ ուղողներուն ղիւրութեան համար Պէշիկթաշի եւ Հայտարփաշայի միջեւ շոգենաւային երթեւեկ մը պիտի հաստատուի : — Հէրէքէի Կայս. գործարանին մօտերը հիւանդանոց մը պիտի կառուցուի եւ հոն Աֆիոն Գարահիսարէ հանքային ջուր պիտի բերուի Կայս. հրամանով : — Արքիպեղագոսի կղզիներէն սպասուէի աղջիկ բերողներ պատուաւորութեան վկայական պիտի ունենան մետրապոլտարանի կողմէ հաստատուած , ապա թէ ոչ պիտի չկրնան անցադրի ստանալ : — Արաբերէնի , Պարսկերէնի եւ Թրքերէնի նշանաւոր մասնագէտ Ապտիւրրահման Սիւրէյեա էֆ. մեռաւ : Թրքերէն Աստուածաշնչի սրբազրութեան գործին մէջ երկար ատեն աշխատակցած էր Պատ. Աւետիս Կոստանդեանի , Տր. Տուայթի եւ Տր. Հէրիքի հետ :

Նահանգներ . Երուսաղէմի կառավարիչ Բեազիմ էֆ. Հալէպի կուսակալ անուանուեցաւ , Կայս. պալատան քարտուղարներէն Րէշիտ պէյ ալ Երուսաղէմի կառավարիչ : — Պէյրութի մէջ Յուլ. Դին(Հ.Տ.) հրդեհէ մը 11 տուն եւ վարժարան մը այրած են : Վնասը 30,000 ոսկի կը հաշուուի : — Հեռագրով հրահանգ տրուեցաւ որ Հալէպի բժիշկներէն զնդա-

պետ Յովհաննէս պէյի նախագահութեամբ առողջապահական յանձնաժողով մը ղրկուի Պաղատառու Պասրաւ — Վեհ. Սուլթանին գահակալութեան տարեդարձին օրը Հիճազի երկաթուղին վրայ Դամասկոսէ սկսելով կառախուժը պիտի բանի մինչեւ 420 հազարամեթր տեղ : — Չեռնհաս իշխանութեան պատուիրուեցաւ տոկոս չառնել Էփրնէի նահանգին կարօտեալներուն փոխ տրուած գումարներէն : — Գոսովայի Գոմանովա գաւառին մէջ Դոգոնիճէի մօտերը 35 հոգինոց աւազակախմբի մը 11 անդամները սպաննուեցան : — Ֆլորինայի , Վոտինայի , Թոյրանի եւ Գոսովայի նահանգէն Գոմանովայի նամակատուներուն մէջ արտաքին թըղթատարութեան չէք եւ արժէքաւոր նամակներ ու ծրարներ պիտի ընդունուին : — Սէլանիկի ոստիկանութիւնը անցեալները Արեւելեան երկաթուղիներու կայարանին մէջ երկու դաստիարակուհի եւ անոնց մէկ աշակերտը ձերբակալեց , որոնք Պուլկար խողարարներու լուսանկարներ եւ կասկածելի թուղթեր ունէին իրենց վրայ : — Պասրայի Նէճիտ գաւառին մէջ հնտախտէ 746 անձ մեռած է Մայիսի սկիզբէն ի վեր : Սակայն ախտը բաւական թեթեւցած է հիմա : — Իզմիր-Գոսապայի երկաթուղին այս տարւոյ հասոյթն եղած է 10,634,513 դահ. ոսկեզրամ : Անցեալ տարի եղած էր ցարդ 3,175,122 դահ. :

Այլեւայլ . Նաւային նախահոգութեան օնուովին շաքարական 60,000 դահ. պիտի վճարէ այսուհետեւ Ելեւմտական պաշտօնարանը : — Մէնէլիք կայսրը Օսմ. պատուիրակութեան փափաք յայտնած է որ Թուրքիա եւս միւս տէրութիւններուն պէս ներկայացուցիչ մը ունենայ Հապէշական մայրաքաղաքին մէջ : — Աղերսագրերու վրայ փակցուած զրոյժաթղթերը ստորագրողին կողմէ ջնջուելու են թէ՛ ստորագրութեամբ կամ կնիքով եւ թէ՛ թուականով , ապա թէ ոչ աղերսագրերը չեն ընդունուիր : — Մայրաքաղաքիս առեւտրական սենեակը , նկատելով որ փոխանակագրի բողոքի ծախքը շատ ծանրացած է՝ հետզհետէ հաստատուած կանոններով եւ թէ այս մեծ արգելք է Օսմ. վաճառականութեան բարգաւաճման , որոշեց Առեւտրական նախարարութենէն խնդրել որ փոխանակագրի բողոքի համար հետեւեալ ծախքերը միայն առնուին զրոյժի եւ բարապանի ծախքէն զատ . (1) 25 դահ. ոսկեզրամ 1էն մինչեւ 50 ոսկինոց փոխանակագրերու եւ մուրհակներու համար , (2) 50 դահ. 50էն մինչեւ 100 ոսկինոցներու համար , (3) 75 դահ. 100 ոսկինոցէ վեր եղողներու համար եւ (4) 10 դահ. բնագրի մէն մի վաւերացեալ պատճէնի համար , զոր բողոքողն ուղէ ունենալ :

Բաղ. Ժող. Անցեալ ուրաթ վարչութիւնը Տնտեսական Խորհրդի ընտրութիւն կատարեց, — Պէյրութի Բողոքականները իրենց մէջէն ազգապետի փոխանորդ ընտրեցին տեղւոյն համար զնէսիպ Ճըրճիս Սպարա էֆ. Ազգապետարանը պաշտօնագրով մը այդ ընտրութիւնը տեղեկագրեց Դատական եւ կրօնական գործերու նախարարութեան, եւ վաւերացման պաշտօնագիրը ղրկուեցաւ Պէյրութի կուսակալութեան, — Ամերիկեան Աստուածաշնչի Ընկերութեան Արեւելքի ընդհանուր գործակալ Մր. Պօլէն Ամերիկայի Օհայօ նահանգին Ուսթըր Համալսարանէն Աստուածաբանութեան վարդապետի տիտղոս ստացաւ, — Մարաշի Շէքէրաէէի եկեղեցին իր հովիւին Վեր. Ահարոն Շիրաճեանի արածնութիւն տուաւ չորս ամօղ չափ քարոզել Հաճընի առաջին եկեղեցիին, — Դարձեալ, Մարաշի Ագաթէի եկեղեցիին քարոզիչ Վեր. Նազարէթ Հեղնեան, երկու տարւոյ չափ Խորնպուրկի մէջ Աստուածաբանական ուսման հետեւելու ղրկուելու, հրաժարած է իր պաշտօնէն, — Վեր. Գէորգ Դասարճեան դարձեալ քարոզիչ եղաւ իր Ֆընտըճագի եկեղեցիին, որ Մարաշի մօտերն է, — Մանիսայի Յոյն Բողոքականներու եկեղեցին ու դպրոցը ուրիշ քանի մը սուներու հետ այրեցան, եկեղեցին ապահովագրուած էր, — Թղթակցի մը նամակէն կ'իմանանք Արաբկիրի եկեղեցիին սարկաւազ Տէվէճեան Մինաս աղայի մահը:

Հայ Լուս. Ժող. Ամենայն Հայոց Հայրապետը, Զարին Թագազորութեան տարեդարձին առիթով, շնորհաւորական եւ բարեմաղթական հեռագիր մը ղրկեց Ն. Վեհափառութեան, որ իր կարգին Ն. Ս. Օծաթեան շնորհակալութիւն յայտնեց հեռագրով, — Սիսի կաթողիկոսը Մարաշի եկեղեցիներուն մէջ քարոզներ խօսեցաւ մինչ հոն կը գտնուէր, եւ այդ առիթով տեղւոյն Բրիտանեայ բնակիչները, մասնաւորապէս միս, հաց եւ բանջարեղէն վաճառող Բրիտանեաները, մեղադրեց կիրակի օրեր խանութ բանալով առեւտուր ընելուն համար եւ ազգու խրատներ տուաւ որ պատուեն կիրակին, Այս շաբթու Այնթապ գնաց, Կ'ըսուի թէ այս առիթով տեղւոյն եկեղեցիին օծումը պիտի կատարէ, — Զորեքլարթի Պատրիարք Նոր անուան տարեդարձին առիթով յատուկ պաշտօն կատարուեցաւ Դուռ-գափուրի մայր եկեղեցիին մէջ եւ շնորհաւորական ընդունելութիւն եղաւ Պատրիարքարանի մէջ, Բողոքականներու Ազգապետ Յակոբ էֆ. Պոյաճեան Պատրիարքարան գնաց շնորհաւորական այցելութեան համար, — Ասպետ Զուլեյի կտակով Եւրոպական համալսարաններու մէջ ուսանելու համար մրցման մասնակցողներու թիւը 19ի հասաւ, — Մանասարեան վարժարանը այս տարի 17 շրջանաւարտ տուաւ, — Արմաշի Դպրեվանքին վերանորոգելու եղիչ Եպսկ. Դուրեան Իզմիրի առաջնորդ ընտրուեցաւ:

Կաթողիկոս Կիրակի Խառն Ժողովը Պատրիարքարանի մէջ գումարեցաւ 59 անդամով եւ Պատրիարքական ընտրելիներու հնգանուն ցանկ մը պատրաստեց, Այդ ընտրելիներն են Դերպոն. Պօղոս Եպսկ. Սապաղեան (Եգիպտոս) 50 քուէ, Օգոստինոս Արքեպսկ. Սայեղեան (Հայկ) 35 քուէ, Ներսէս Եպսկ. Ճնտոյեան (Մուշ) 31 քուէ, Յուսիկ Արքեպսկ. Կիւլեան (Մարտին) 30 քուէ, Սանփան Եպսկ. Իսրայէլեան (Խարբերդ) 29 քուէ, Այս ցանկը Դատական եւ կրօնական գործերու նախարարութեան ղրկուեցաւ եւ վաւերացուելով Պատրիարքարան վերադարձուեցաւ, Հինգշաբթի ընտրական գործողութեան ձեռնարկուեցաւ եւ Եգիպտոսի առաջնորդ Դերպոյեան Ս. Պօղոս Սապաղեան Կ. Պատրիարք ընտրուեցաւ:

Յայ. Ժող. Վարնայի Պուլկարները կ'ուզէին տեղւոյն Յունական հիւանդանոցին խառնուիլ, Սակայն Կայս. կառավարութեան ղեկուցման վրայ հիւանդանոցն ըստ առաջնայն Յոյներուն յանձնուեցաւ, — Վեց տարի առաջ Մանասթըրի նահանգին մէջ ի կէօրիճէ մեռած անձ մը 70,000 ոսկի կտակած է աղքատներու համար դեղարան մը բանալու եւ ամէն տարի երկու աղջկանց օժիտ պատրաստելու համար, Դեղարանը բացուած է վերջերս, — Ուրիշ բարեօրէն անձ մը Եգիպտոսի դրամատան 12,000 ոսկի յանձնած է հիւանդանոցի մը շինութեան համար:

Աւետարանի հրատարակ.	Յուլիս 30 (Ն. Տ.)	Օ. Ո. 100
Տարեալ, քաղ. փր.	Շաբաթ, կենդանար, դահ.	
Անատոլու կարծր	34-36	Թրիէսթ 91
» ընտիր	37-38	Ուսուսական 78
Ալեքս. պարկը, դահ.	Մուրճ 100 քալ 53-61	ոսկի
Տեղային կիրքա	80-81	Բելլի, պարկը, դահ.
Անատոլու գորմա	67-73	Եգիպտական 79-81
Օտեսա (Ա)	93-96	Անգղիական 97
Մարսիլիա	61-72	Րիզոն ֆրանք 42½
Դուրի, քաղ. փր.	Ճափոնկնի կեղծ	
Անատոլու Ա.		դահ.
» Բ.	Բաճալ, քաղ.	7
» Գ.	Ատանա	
Եգիպտոս, քաղ.	Ալեքս. Գարահի-	
Մարմարա	26½-27	սար, Պալլաքսի 98-100
Իզմիր	26½-27	Լաթի-
Թէֆլի.	»	դահ. Սեւ Մով. 100-110
Էնկիւրի. Եղգաւ	15-15½	Սէլանիկ » 180
Բուրք, քաղ. դահ.	»	Պուլկար »
Անատոլու գորմա	6	Կիւլե. քաղ. փր. 80-82
Բուրք, զոյգ թիթեղ	»	Սեւ- »
Ռուս. Պոլոյ համար	25½	Անատոլու 38-40
Արտածման համար	23	Պալլաքսի
Դրամական. Յուլիս	23/5	Օգոս.
Օսմ. Միաց. Օ. Ո.	92.09	Րուս. Երկթղ. ֆր. 119-82
Մէճիտիյէ	108 02	Նաբոլէոն 87 02
Մէթալիք	103 20	Գրիմից 51 03
Մանր արծաթ	104	Անգլ. ոսկի 109-30
Ռուսիոյ բոլ	89 20	Մանէթ 8 65

ԱՐՏԱՔԻՆ

Պարբերաբար. Ռուսերը անցեալ երկուշաբթի պարպեցին զԵրնքօ՝ եւ իրենց հետ տարին ինչ պաշար որ կրնային տանիլ, նաեւ երկաթուղիի վայրաշարժներ եւ կառքեր։ Առաւօտուն մեկնեցան եւ իրենց մեկնումէն անմիջապէս ետեւ Ձինացիներ սկսան աւարի տալ հանրային շէնքերը։ Օտար հիւպատոսները լուր զրկեցին Ճափոնական հրամանատարին, որ քանի մը մղոն հեռու կը գտնուէր։ Ան ալ կէսօրէն ետեւ 120 հոգի զրկեց, որոնք պահակութիւն ըրին հանրային շէնքերուն։ Քաղաքին մէջ մնացող Ռուսերը ֆրանսական հիւպատոսարանի պաշտպանութեան տակ են։ Երբ Ճափոնցիները քաղաք մտան, գրաւեցին արեւելեան մաքսատունը եւ Ձինացիներուն յանձնեցին արեւմտեանը։ Սակայն Ձինացիները, Ձինու արտաքին գործերու պաշտօնատան կողմէ հեռագրով տրուած հրահանգի մը համաձայն, չուզեցին ոեւէ իշխանութիւն ստանձնել եւ Ճափոնցիները կը պարտաւորին կառավարական կարգ մը պարտականութիւններ ստանձնել, զորոնք կ'ուզէին Ձինացիներուն յանձնել։ Չոր. Օրու ամէն տեղեկութիւն քաղելէ ետեւ կը ծանուցանէ թէ Թաշիչաօի շուրջ տեղի ունեցած կռիւներուն մէջ Ճափոնցիներու կորուստն է իբր 1,000, իսկ Ռուսերունը կը հաշուէ 2,000։ Ռուսական տեղեկագրով Ճափոնցիներու կորուստը կը ներկայացուի 4-5 հազար, իսկ իրենցը 1,000։ Չոր. Օրու կը տեղեկագրէ թէ Ռուսական զիրքերու վրայ յարձակումը կիրակի առաւօտ սկսաւ եւ զիշերն ի բուն տեւեց։ Երկուշաբթի առաւօտ լուսնալու միջոցին գրաւուած էին Թաշիչաօի իշխող բոլոր զիրքերը։ Չոր. Փֆրուկ կ'ըսէ թէ Ռուսերը չյաղթուեցան, այլ լռեցուցին Ճափոնական թնդանօթները եւ այն ատեն միայն ետ քաշուեցան, երբ տեսնուեցաւ թէ թշնամին յառաջ կը քայլէ իրենց ետեւէն։ Ճափոնցիները անցեալ երկուշաբթի գրաւեցին զԹաշիչաօ։ Չոր. Քուրոփաթքինի ջանքն է հիմա իր բոլոր զօրքերը համախմբել Լիաօեանկի եւ Մուգուէնի միջեւ։ Եթէ յաջողի այդ ձեռնարկին մէջ, 140,000 հոգինոց հոծ բանակ մը կ'ունենայ, կեդրոնական բանակետին եւ երկու ծայրագոյն թեւերուն միջեւ միայն 25 հազարամբի զորքերով ծախուած։ Ճափոնցիները կ'աշխատին արգելք ըլլալ այդ գործողութեան, եւ շարունակ կռիւներ տեղի կ'ունենան։ Հեռագրի մը համաձայն Թաքուշանի բռնակը գրաւած է Հայլէնկի արեւելեան բարձունքը, անպաշտպանելի դարձնելով բուն քաղաքը։ Կ'սպասուէր որ Ռու-

սերը իրենց յաջորդ դիմադրութիւնն ընէին Հայլէնկի եւ Անչանթիէնի միջեւ, որ Լիաօեանկի ճամբուն վրայ է։ Սակայն դեռ Հայլէնկի հարաւակողմէ էին անոնք ու ժամանակ, քանզի Լոնտոնէ կը հեռագրուի Օգոս. 1 թուականով թէ Օքու, Նոծու եւ Քուրոքի զօրավարները համանգամայն յարձակած են Հայլէնկի հարաւակողման եւ Լիաօեանկի հիւսիսակողման Ռուսերուն վրայ, եւ Ռուսերը կը տեղեկագրեն թէ Օյամա մարաշխան անձամբ կը վարէ գործողութիւնները։ Չոր. Քուրոփաթքին կ'ըսէ թէ կիրակի Ճափոնցիները դարձեալ յարձակողականի սկսան Հայլէնկէ 20 հազարամբի հեռու դէպ հարաւարեւելք, եւ Ռուսերը դէպ Հայլէնկ քաշուեցան թշնամին ստուար բազմութեան առջեւ, բայց մեծ կորուստ պատճառեցին Ճափոնցիներուն։ Կ'ըսէ թէ Չոր. Քէլլը, որ բանակին մէկ թեւին կը հրամայէր, թշնամին կրակին ամէնէն աւելի նշաւակ հրետանին քով մահացու կերպով վիրաւորուեցաւ եւ քիչ յետոյ մեռաւ։ Չորոյց ետեւ թէ Չոր. Քուրոփաթքին ալ վիրաւորուած է։ Բայց սխալ էր։ Չոր. Քուրոփաթքին չկրնար փութացնել իր դէպի Մուգուէն մեկնումը, վասն զի չկրնար լքանել Թաշիչաօի դժբախտ բանակը եւ, ինչպէս վերը ըսուեցաւ, հիմա կ'աշխատի այդ մարդիկը ետ բերել եւ գլխաւոր բանակին միացնել։ Ճափոնցիներն ալ կ'աշխատին ատոր արգելք ըլլալ։ Ձինական աղբիւրէ ծանուցուեցաւ թէ Փորթ Արթըրը առնուած է, բայց այդ լուրը կանխահաս է։ Անցեալ չորեքշաբթիի Շանկիայէ հեռագրուեցաւ թէ դեռ երկու շաբաթ ալ, կը կարծուի, չիյնար քաղաքը։ Փորթ Արթըրէ մեկնող օտարազգիներ, որոնք Ձիֆու ժամանեցին անցեալ ուրբաթ, կը կարծէին թէ ընդհանուր յարձակումն սկսած է։ Ըսին թէ հինգշաբթիի ոմբակոծումը պաշարումէն ի վեր եղածներուն ամէնէն սաստիկն էր, եւ թէ Ռուսական բերդերը շատ ուժով չպատասխանեցին անոր։ Լէվելը, Հէրլը կը հեռագրուի թէ օստիկ կռիւ տեղի ունեցած է երկու կողմերուն համար ալ ահագին կորուստով։ Լոնտոնէ կը հեռագրուի թէ Ճափոնցիները քանի մը ամբողջութիւններ գրաւած են ի Փորթ Արթըր, Թնդանօթակրի մը հրամանատարը եւ տասը նաւազներ ծանրապէս վիրաւորուած են հոն, մինչ ականներ կը փճացնէին։ Փորթ Արթըրի ցամաքային ոյժը լոկ 10,000 մարդէ կը բաղկանայ, կ'ըսուի։ Նաւահանգստին մէջ 14 մարտանաւ ու յաճանաւ կայ, չորսը վնասուած, եւ 12 ծովաւերակիր ու 9 չոգեհաւ։ Վլատիվոթօքի նաւաբաժինը վլատիվոթօք վերադարձաւ։

Նորագոյն հեռագիրներով Զօր. Բուրոքիի եւ Զօր. Օքուի յաղթութիւնները կը ծանուցուին : Զօր. Բուրոքիի բանակը երկօրեայ ճակատամարտ մը մղեց ի Եանկ Քէլինկ, Մոթիէնլինկի կիրճէն Լիաօ-եանկ գացող ճամբուն վրայ : Ռուսական երեք զօ-րաբանակներ կը պաշտպանէին այդ տեղը, բայց ստիպուեցան նահանջել : Զօր. Օքուի ճակատա-մարտը տեղի ունեցաւ ի Սիմուլէնկ, Թաշիչաօի արեւելեան կողմը : Ռուսները կորսնցուցին 1,500 մարդ եւ 6 թնդանօթ, իսկ ճափոնցիները 400 մարդ : Լիաօեանկի արեւելակողմը Եուխուլիքինի ճակատամարտին մէջ Ռուսները 3,000 մարդ եւ 30 թնդանօթ կորսնցուցին, իսկ ճափոնցիները 800 մարդ : Մենք այդ տեղը չենք գտներ քար-տէսի վրայ : Բայց ակնարկուածն հաւանօրէն Եանքէլինկի ճակատամարտն է : Ռուսները պար-պած են զՀայչէնկ : Զօր. Բուրոքիաթքին լքած է, կ'ըսուի, զԼիաօեանկ պաշտպանելու խորհուրդը, եւ որոշած է Մուզտէն քաջուրի : Հեռագրի մը համաձայն ճափոնական ժ. Գօրաբանակին յա-ռաջապահները Հունըփու հասած են, որ երկա-թուղիի գծին վրայ է եւ Մուզտէնէ 15-20 հա-զարամետր միայն հեռու գէպ հարաւ : Փորթ Արթ-հրէ լուր մը չկայ արդի կացութիւնը պարզող : Զրոյց մը կայ թէ վերջին յուսահատական կռուին մէջ Ռուսներն ունեցած են 5,000 կորուստ, իսկ ճափոնցիները 20,000 : Կ'ըսուի թէ 20,000ը, զոր Սր. Փեթրոսպուրկի հեռագիր մը 15,000ի կ'իշխեն, ականներու զոհ եղած են : Հաւանօրէն զեռ աւելի պիտի զեղչուի այս թիւը նոր հեռագիրներով : Ծա-փոնցիները գրաւած են, կ'ըսուի, զՇանթիքաւ, ռազմագիտական կարեւոր վայր մը : Ուրիշ հեռա-գրի մը համաձայն ալ յաջողած են խրամատ քա-նալ Փորթ Արթհրի ամրութիւններուն մէջ : Բեր-դաքաղաքին ռազմանիւթի պաշարը սակաւցած է եւ խոշոր թնդանօթները քիչ անգամ կը գործա-նուին : Ռազմանիւթ արտադրելու ձեռնարկը չէ յաջողած : Օտարազգի վաճառական մը, որ Յուլ. 22ին մեկնեցաւ Խարպինէ, կ'ըսէ թէ նախորդ հինգ շաբթուան մէջ 110,000 զօրք հասաւ հոն, եւ կը շարունակեն զեռ գալ նոյն համեմատութեամբ եւ լաւ պարէնաւորուած են :

Այլապէս. Ռուսիոյ Ներքին գործերու նախա-րար եւ Զարին ամէնէն վստահելի խորհրդական-ներէն Մ. աը Փլէվէ անցեալ հինգշաբթի յանկար-ծամահ եղաւ : 56 տարեկան էր : 1884ին Ներքին գործերու նախարարի խորհրդական եղաւ եւ եր-կու տարիէ ի վեր այդ պաշտօնատան պետն էր : Իր վերջին պաշտօնին բարձրանալէն առաջ Ֆին-լանտայի կառավարիչ էր : Մը. Պայֆուր Երեսփ-ժողովին մէջ ըսաւ թէ Սր. Փեթրոսպուրկէ հա-

ւաստիք ընդունած է թէ Ռուսիոյ Կամաւոր Նա-ւատորմին նաւերը Կարմիր Մովէն պիտի քաշուին : Բայց Վլատիվոսթոքի նաւաբաժնին կողմէ Նայլ-Բըշկաքը նաւուն ընկղմումը աւելի ծանր դէպք է քան Մալաթի գրաւումը եւ գլխովին հակառակ է միջազգային ընկալեալ սովորութիւններու : Սր. Փեթրոսպուրկի Անգղիական զեւպանը պաշ-տօնապէս բողոքեց այդ շոգենաւին ընկղման դէմ : Վիէննական թերթերը այս միջադէպին վրայ գրե-լու առիթով շատ խիստ լեզու կը գործածեն Ռու-սիոյ դէմ եւ կ'ըսեն թէ այսպիսի գործեր անտա-նելի են : Գերմանական Արապա շոգենաւը, որ Ա-մերիկեան ընկերութեանէ մը վարձուած էր եւ երկաթուղիի ատաղձ եւ 20,000 պարկ ալիւր ու-նէր իր մէջ, գրաւուելով Վլատիվոսթոք տարուե-ցաւ : Ուրիշ շոգենաւ մը, որու համար անձկու-թիւն զգացուած էր եւ որ 220,000 ոսկի եւ ուրիշ պատերազմական արգելուած նիւթ ունէր իր մէջ ճափոնական կառավարութեան համար, Եոքոհա-մա հասաւ ապահով : — Ֆրանսայի վերջնագրին տրուած պատասխանով կ'ըսուի թէ Պապը Վա-տիկանի հետ կնքուած պետական պայմանագրին դէմ գործելու զիտաւորութիւն չէ ունեցած : Տի-ժոնի եւ Լավալի եպիսկոպոսներուն զրկուած նա-մակները ետ առնել չուզուիր, բայց իրենց եկե-ղեցական պետերուն ներկայանալու համար անոնց տրուած պայմանաժամը կ'երկարուի : Անցեալ շաբ-թու Ֆրանսայի նախարարական խորհրդին մէջ տրուած որոշումը չհրատարակուեցաւ : Սակայն Մ. Բոնպի զիտողութիւններէն կը հասկցուի թէ զիտանագիտական յարաբերութիւնները բացար-ձակապէս խզուած են : Սլաւաքի Փարիզեան թղթակիցը կ'ըսէ թէ Վատիկանի հետ յարաբե-րութիւններու խզման օրինակները կան անց-եալին մէջ : — Աւստրիոյ մէջ Մայիսի սկիզբէն մինչեւ Յուլիոսի վերջը երաշխութիւն կը տի-րէր 65 տարիէ ի վեր չտեսնուած սաստկու-թեամբ : Հունձքերը շատ մշատուած են : Հարա-ւային Ափրիկէի Գերմանական զօրաց մէջ ժան-տառենդ ծագած է եւ Հ'րէրօնբուր ապստամբու-թիւնը նուաճելու գործը զեռ քիչ յառաջդիմած է : — Պարսկաստանի հետախոր շատ թեթեւեալ : — Թիպէթի Անգղիական արշաւախումբը Յուլ. 26ին տեղ մը հասաւ, որ միայն 65-70 մղոն հեռու է Լհասայէ, եւ քնաւ ահարկու ընդդիմութեան չպա-տահեցաւ : — Կ'ըսուի թէ գալ շաբթու Կոլուխովսքի կոմսը Աւստրիոյ Կայսեր պիտի ընկերանայ, երբ Ն. Վեհափառութիւնը էտուըրտ թագաւորին այ-ցելութեան երթայ Մարիէնպատ :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱԿՈԲ ՊՅՈՒՅԵԱՆ

Ֆինանսներու Եօգուրու Ամերիկացի Խան

ՄԻՍԻՈՆԱՐԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Յատուկ ուշադրութիւն կը հրաւիրենք հետեւեալ գիրքերուն վրայ՝ որոնք կը ծախուին մեծ զեղչով:

- 621 Մեկնութիւն չորից Աւետարանաց (924 էջ), լաթակազմը 15, կաշեկազմը 18 դահ.:
- 623 Մեկնութիւն Գործ. — Բ Կորնթացիս (523 էջ), լաթակազմը 9, կաշեկազմը 11 դահ.:
- 625 Մեկնութիւն թղթոյն առ Գաղատացիս — Յայտնութիւն (774 էջ), լաթակազմը 12, կաշեկազմը 15 դահ.:

Երեք հատորը մէկտեղ, այսինքն թիւ 621, 623, 625, զին լաթակազմ 30 դահ., եւ թիւ 622, 624, 626, կաշեկազմ, 40 դահ.:

- 628 Բառարան Սբ. Գրոց (635 էջ), զին 15 դահ.:

Վերոյիշեալ գիրքերը իրենց ձօխ եւ օգտակար պարունակութիւնովը մեծապէս կ'օգնեն քարոզիչներու, վարժապետներու, կիրակնօրեայ դպրոցներու մէջ աշխատողներու եւ առհասարակ ամէն Բրիտանիէի:

Թիւ 754 a ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ, Մասն Ա.

Թիւ 754 b ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ, Մասն Բ.

Առաջին եւ երկրորդ մասերը զատ զատ, պարզ կազմ, Յական դահ.: Երկու մասերը մէկտեղ, պարզ կազմ, 5 դահ., ընտիր կազմ 6 դահ.: Կը ծախուին Կ. պոլիս Ամէրիկան խան: Այս գիրքերուն Տաճկերէնն ալ կը գտնուի:

Գաւառներէն զիմեւ առ Մր. Ու. Ու. Փիթ.

Թիւ 703 Դրամապաշտութիւն եւ Ուրիշ Բարոյներ (Տօք. Ուոշպըրնի): Թղթակազմը 5 եւ լաթակազմը 8 դահ.:

Թիւ 735 Աշխարհագրութիւն (Փրոֆ. Մանի-օսանեանի): Դին 14 դահ.:

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՎԱՐՓՈՒՇԻՆՈՑ

Միս Հոլսէ, որ մանկապարտէզի վարժուհիներ կրթած ու պատրաստած է իգմիրի եւ Սըվազի մէջ, այս տարի Տրապիզոն պիտի մնայ:

Մանկապարտէզի վարժուհի ըլլալու համար կրթուիլ փափաքող օրիորդներ պարտին իրենց նախորդ ուսուցիչներէն կամ ուրիշ վստահելի անձերէ բարի վարքի եւ ուսման ուրիշ ճիւղերու մէջ բաւականաչափ կրթութեան վկայական ներկայացնել:

Դաստիարակները կ'սկսին յառաջիկայ Սեպտ. 1/14ին: Տարեթոշակն է 12 ոսկի Օսմ. կանխիկ: Աւելի տեղեկութիւններու համար պրել առ Տիկին Լ. Ս. Բրոֆօրտ, Ամերիկեան Վարժարան, Տրապիզոն:

ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ

Ի ՊՐՈՒՍԱ

Զերմադին շնորհակալութեամբ ընդունած ենք հետեւեալ նուէրները:

Հաստատութեան 30րդ տարեդարձին առթիւ Հայոց Հայրապետէն Կաթողիկոսական Օրհնութեան Կոնդակ. Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հօր ձեռամբ 702 դահ., Յ. Ն. Աշոտ էֆ. Չմշկածաղ մեր զրոյց վաճառումէն հասոյթ 38, Յ. Հայրիկեան էֆ. Զիլէ 80, Կ. Եռմուրթաճեան էֆ. Իր զաւկին ծննդեան առթիւ 80 հաց եւ շաքար, Տիկ. Շ. Մարգարեան Յրէզնօ, Օրց. 166, Գ. Կ. Զամպազճեան էֆ. Կեսարիա 10 հոգիէ 120 (այսինքն, Օր. Զամպազճեան 5, Գ. Քէշիկեան էֆ. 5, Ա. Պարութճեան էֆ. 5, Գ. Սամուէլեան էֆ. 10, Տիկ. Մայիսեան 20, Ն. Մէրճէմէքեան էֆ. 20, Մ. Գասպարեան էֆ. 10, Մ. Թօփալեան էֆ. 20, Յ. Պէօճիւքեան էֆ. 20, Օր. Խ. Զամպազճեան 5), Վեր. Յակոբ Տէր Ստեփանեան Ենիճէ 20, Խարզօֆէ 540՝ որքի մը ճամբու ծախքի համար, ոմն 1 ոչխար, Ռ. Ռափայէլեան էֆ. 40, Գ. Բիւրճի Գէորգեան էֆ. 20, Խ. Էլմանեան էֆ. Միխայիլ 40, Ա. Գալեան էֆ. Պանտրմա 20, Օր. Պ. Նօտուլեան 25նկիւր 40, Յ. Հանդէպլեան էֆ. Գօզադ, Յ. Ղազիրեան էֆ. Թոգատ, 80, Օ. Իփիլքճեան էֆ. 80 բոկեղ (սիմիտ), Յ. Գ. 8, Ա. Գայսէրեան էֆ. Կեսարիա 10, Յ. Յովաննէսեան էֆ. Ի յիշատակ հանգուցեալ Օր. Մարիի չաքարեղէն, որոց աշխատութենէն զուտ շահ 5,091:

Նախորդ գումար 16,422 35

Ներկայ գումար 6,995

Համագումար 23,417 35

Յաջորդ ամիս չունինք հրատարակելի նուէրներ, եթէ չհաճիք ժամանակին զրկել:

ՏՆՕՐԵՆՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՂԵՑՈՅՑ ՍՈՒՐԲ ԳԻՐՔ ԸՆԹԵՐՑՈՂԱՅ

Պարտադէպ Գ. Պաղտատաբեան

Պատկերազարդ հատոր մ'է, որ օգտակար եւ ամփոփ ծանօթութիւններ կը պարունակէ Սուրբ Գրոց վրայ: Ամէնուն յանձնարարելի գիրք մը: Դին 5 զրչ.:

Վաճառման կեդրոնատեղիք. Յ. Մատթէոսեան վաճառատունը, Պայալը Հառուս, Կ. պոլիս եւ հնդիսակին քով, Պրուսա:

ՀՐԴԵՀԻ ԴԵՄ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՕՐԹՀ ՊՐԻՔԻՇ ԷՆՏ ՄԷՐԲԸՆԹԱՅԼ

ԴՐԱՄԱԳԻՈՒՆ Անգլ. Ոսկի 3,000,000
 ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ » » 16,378,774
 ՀԱՍՈՅԹ 1902
 ՏՍՐԻՈՑ » » 3,628,617

ՆՕՐՏՀԸՐՆ ԷՇՈՒՐԸՆՍ

ԴՐԱՄԱԳԻՈՒՆ Անգլ. Ոսկի 3,000,000
 ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ » » 6,227,900
 ՀԱՍՈՅԹ 1902
 ՏՍՐԻՈՑ » » 4,447,400

Ընկերութիւնը իրենց Կ. պոլսոյ միացեալ Դործակալութեան միջոցաւ կը ստանձնեն ամէն կարգի ապահովագրութիւններ ընդդէմ Հրդեհի, աւելի օգտակար եւ աւելի ղիւրազնի սակերով քան ուրիշ ամէն ընկերութեանց սակերը, բաղդատարար այն բացարձակ ապահովութեան զոր կ'ընծայեն իրենց զբաղմանը մեծութեամբ եւ իրենց պահեստի միջոցաւ գումարներուն ստուարութեամբ, Նաեւ իբր ապացոյց իրենց հաստատութեան միայն Հրդեհի ճիւղին համար մինչեւ ցարդ տուած վնասին 39,500,000 Անգլ. ոսկին կ'անցնի:

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

“ՄԱՐԻԹԻՄ”

ԴՐԱՄԱԳԻՈՒՆ Անգլ. ոսկի 500,000

ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ Անգլ. ոսկի 140,000

Ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ չորհանաւուց եւ առաջատանաւուց մէջի ապրանքները եւ զբաղմանը խիստ օգտակար պայմանաւ: Գնոց եւ այլոց վրայ տեղեկութիւն առնուլ ուղղող կը հրաւիրուին դիմել Ղաթթիա Մէհմետ Ալի փաշա խան, գետնայարկի թիւ 21 եւ 22 սենեակները, առ ԳԱՌԻԿ Յ. ՍԵՐՈՅԵԱՆ, Դործակալ Կ. պոլսոյ վերոյիշեալ երեք ընկերութեանց:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԱԼ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ

Նիքի, արծաթ եւ ոսկեպատ

WALTHAM եւ ELGIN

Ուղակաւոր գործարաններու:

Ժամագործական գործիք եւ պիտոյք:

Անդդիական զմելի, մկրատ եւ ածելի:

ԵՓՐԵՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐԲ

114. Թարազճրլար փողոց եւ

3. Այնաճըլար փողոցի անկիւն, Կ. պոլիս:

Գաւառներէ ընդունուած յանձնարարութիւնք ճշդիւ եւ փութով կը կատարուին:

Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ ԵՒ
 Յ. ԻՍՍԴՈՒԼԵԱՆ վաճառատան թէ՛ պատրաստ եւ թէ՛ օր քստ օրէ հասնող Հնդկական, Սէյլանի, Զինի եւ Ճաւայի թէյերը իրենց թարմութեամբ եւ հոտով կրնան ամէնէն զգուշացնել իսկ գոհացնել: Ուղղակի վաճառատանս եղած յանձնարարութիւններ փութով եւ խնամով կը կատարուին:

Հասցէ.— Կ. Եաւրուեան եւ Յ. Իսաղուեան թիւ 10, Ճէլալ պէյ խան, Կ. Պոլիս:

ԼԱՆԻՔՍԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Դրամագումար 12,000,000 Անգլ. ոսկի

Անգլ. Ապահովագրական Ընկ. հրդեհի եւ կենաց, «ԲՈՅԸԼ» ընկերութեան հետ ձուլուած:

Հրդեհի դէմ կ'ապահովագրէ ամէն տեսակ ստացուածներ քարուկիր եւ փայտաշէն, կարասի եւ ապրանքներ, իւն, եւն:

ԼԱՆԻՔՍԻՐ Ընկ. միշտ նշանաւոր եղած է ամէն վնաս անմիջապէս եւ արդարութեամբ հատուցանելով: Իր ահագին դրամագումարը

ՏԱՍԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳԼ. ՈՍԿԻ

բացարձակ ապահովութիւն կ'երաշխաւորէ իր ապահովագրեալներուն:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԻՎԵՐՓՈՒԼ.

ԼՈՆՏՈՆ.

1 North John St.

28 Lombard St. E. C.

Փոխ գործակալութիւններ Թուրքիոյ զխաւոր քաղաքներուն մէջ:

Ընդհանուր գործակալներ ի Կ. պոլիս

BOND, SELLAR & Co.

(Պոնտ, Սէլլըր եւ Ընկ.)

4, 5 Բիւլիւք Թիւնէլ խան, Ղաթթիա